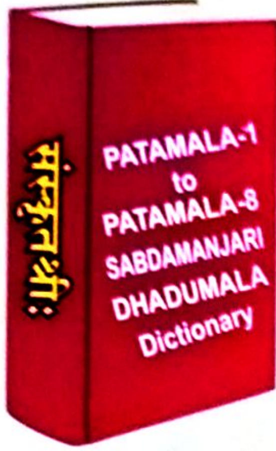

संस्कृतश्रीः

पाठमाला - 1

SAMSKRITASRI

PATAMALA - 1

SANSKRIT - ENGLISH

Published by

SAMSKRIT EDUCATION SOCIETY (REGD.)

Published with the divine blessings of
His Holiness Jagadguru Pujya
Shri Shankara Vijayendra Saraswathi Shankaracharya Swamigal of
Shri Kanchi Kamakoti Peetam, Kanchipuram.

Regd. Office :
212/7, St. Mary's Road, Mandaiveli, Chennai - 600 028
Phone: 044-2495 1402

3rd Edition **2025** **Price : 150/-**

CONTENTS

संस्कृतश्रीः - पाठमाला १

SANSKRIT READER–1

INTRODUCTION

INVOCATION

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये ।।

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परं ब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ।।

ज्ञानानन्दमयं देवं निर्मलस्फटिकाकृतिम् ।
आधारं सर्वविद्यानां हयग्रीवमुपास्महे ।।

सरस्वति नमस्तेऽस्तु वीणापुस्तकधारिणि ।
हंसवाहनमारूढे विद्यादानं कुरुष्व मे ।।

।। श्री गुरुभ्यो नमः ।।

।। ओं नमो नारायणाय ।।

।। ओं नमः शिवाय ।।

PREFACE

Language skills are natural to human beings and so they can easily be developed through logical thinking. With due attention and systematic study, a reasonable skill can be acquired in any language in about a year's time. Constant reading, writing and speaking the language concerned will help in acquiring all the necessary skills in the language, literature and its grammar. It is always easier to learn a new language through the already known language. By comparing and contrasting the features of the two languages, the specialities of both can be easily understood. It is with this view that Sanskrit is taught through the medium of English in this book. This follows the success of our experiment of teaching Sanskrit through Tamil as ordained by His Holiness Sri Sankaracharya of Kanchi Kamakoti Math in 1977. The lessons were first published through SamskrtaSri and later compiled in book form. The present attempt is meant to help non Tamil speaking people and also for those of Tamil origin not having sufficient background in that language.

The present series will consist of six small volumes. At the completion of the study of the six books, a diligent student will have acquired the ability to speak and write in simple Sanskrit.

The books are meant for self study. Meaningful exercises are given at the end of each lesson. Learners may complete the exercises and send them (to Trichy address given below) for correction through Book post posted under clause 114 (8) of P&T guide. The covers have to be superscribed as "Pupil's Exercise". The students may also send their doubts for clarification. For these services the students have to send sufficiently stamped envelopes to The Editor, Samskrta Sri, 22, Vireswaram approach road, Srirangam, Trichy - 620 006. The books can be got from Sanskrit Education capociety, 98-99, Luz Church Road, Chennai - 600 004.

-The Editor

The Devanagari Script

Vowels :

अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ

ऌ ॡ ए ऐ ओ औ अं अः

Consonants :

क	ख	ग	घ	ङ
च	छ	ज	झ	ञ
ट	ठ	ड	ढ	ण
त	थ	द	ध	न
प	फ	ब	भ	म
य	र	ल	व	
श	ष	स	ह	
ळ	क्ष	ज्ञ		

LESSION-1

In the Sanskrit language, there are 15 Vowels and 34 Consonants. Of the 15 Vowels, 5 are short, 8 are long and 2 are auxiliary forms, and the remaining 9 form a support group.

स्वराः -- अच् -- अक्षराणि — १५ - Vowels 15

short :	अ a	इ i	उ u	ऋ r	ऌ l			
Long :	आ a	ई i	ऊ u	ॠ r	ए ऐ e ai	ओ o	औ au	
Auxiliary :	अं am	अः ah						

Note: (1) ऋ must be pronounced with an ending sounding like the **ry** in crystal; ॠ is the same sound more elongated. ॡ is pronounced like the ly in glycerine.

(2) ए and ओ are considered long forms in Sanskrit, and have no corresponding short forms as in Tamil or other languages.

The auxiliary vowels अं and अः are called the Anuswara and Visarga and will never appear separately but only as terminations of consonants, in their short or long vowel forms. The Anuswara will be pronounced as if the consonant ends in **an m.** Eg., **गजं, गजां** and **शान्तिं** pronounced as **gajam, gajaam** and **Santim.** The **Visarga** will be pronounced as if the consonant ending is emphasised and

extended with a ha of short duration eg **बालः, मालाः** and **हरिभिः** are pronounced as **baalaha, maalaaha** and **haribhihi** respectively.

व्यञ्जनानि ...... हल् ---- अक्षराणि --३४

Consonants - 34

क Varga : क ख ग घ ङ
(Gutturals)

च Varga : च छ ज झ ञ
(Palaatals)

ट Varga : ट ठ ड ढ ण
(Linguals)

त Varga : त थ द ध न

प Varga : प फ ब भ म
(labials)

Support Group :

Semi- vowels : य र ल ळ व

Sibilants श ष स

Aspirate : ह

Miscellaneous : क्ष ज्ञ
(Conjunct forms)

Note:- Of the Sibilants, **स** is pronounced like the in hiss; **ष** is pronounced like the **sh** in shall; and **श** pronounced like somewhere between these two sounds, with the middle of the tongue the middle of the palate as in shanti.

Affixing vowels to consonants:

The vertical line for आ, ई, ओ and औ is suffixed after the consonant, with the added symbols in the case of ओ and औ, being added above the added vertical line.

The line for इ is prefixed before a consonant. The symbols for उ, ऊ, ऋ, and ॡ are affixed below the consonant. The symbols for ए and ऐ are affixed above the consonant.

The use of ऋ, and ॡ calls for some explanation. ऋ alone can be used as an independent vowel. However ॠ and ॡ are not used as independent vowels, but only as part of vowel forms of consonants. Even here, the ॠ is restricted to use along with ट, त, द, ध, न श and स. Its use with other consonants has not been noticed. The use of ॡ is generally found used with the consonant क alone. For these reasons, the vowel extensions of consonants listed below, excludes those using and ॡ. We have given examples later of their use with only seven consonants. It need not be assumed that they are not used with other consonants.

क् + अ = क क् + आ = का

क् + इ = कि क् + ई = की

क् + उ = कु क् + ऊ = कू

क् + ऋ = कृ क् + ॠ = कॄ

क् + ॡ = कॢ क् + ए = के

क् + ऐ = कै क् + ओ = को

क् + औ = कौ

अ आ इ ई उ ऊ ऋ ए ऐ ओ औ

क का कि की कु कू कृ के कै को कौ

ख खा खि खी खु खू खृ खे खै खो खौ

ग गा गि गी गु गू गृ गे गै गो गौ

घ घा घि घी घु घू घृ घे घै घो घौ

ङ ङा ङि ङी ङु ङू ङृ ङे ङै ङो ङौ

च चा चि ची चु चू चृ चे चै चो चौ

छ छा छि छी छु छू छृ छे छै छो छौ

ज जा जि जी जु जू जृ जे जै जो जौ

झ झा झि झी झु झू झृ झे झै झो झौ

ञ ञा ञि ञी ञु ञू ञृ ञे ञै ञो ञौ

ट टा टि टी टु टू टृ टे टै टो टौ

ठ ठा ठि ठी ठु ठू ठृ ठे ठै ठो ठौ

ड डा डि डी डु डू डृ डे डै डो डौ

ढ ढा ढि ढी ढु ढू ढृ ढे ढै ढो ढौ

प पा पि पी पु पू पृ पे पै पो पौ

त ता ति ती तु तू तृ ते तै तो तौ
थ था थि थी थु थू थृ थे थै थो थौ
द दा दि दी दु दू दृ दे दै दो दौ
ध धा धि धी धु धू धृ धे धै धो धौ
न ना नि नी नु नू नृ ने नै नो नौ

प पा पि पी पु पू पृ पे पै पो पौ
फ फा फि फी फु फू फृ फे फै फो फौ
ब बा बि बी बु बू बृ बे बै बो बौ
भ भा भि भी भु भू भृ भे भै भो भौ
म मा मि मी मु मू मृ मे मै मो मौ

य या यि यी यु यू यृ ये यै यो यौ
र रा रि री रु रू रृ रे रै रो रौ
ल ला लि ली लु लू लृ ले लै लो लौ
व वा वि वी वु वू वृ वे वै वो वौ
श शा शि शी शु शू शृ शे शै शो शौ
ष षा षि षी षु षू षृ षे षै षो षौ
स सा सि सी सु सू सृ से सै सो सौ
ह हा हि ही हु हू हृ हे है हो हौ
ळ ळा ळि ळी ळु ळू ळृ ळे ळै ळो ळौ

Formation of compounds from consonants:

The consonants are 34 in number. Two conjuncts क्ष and ज्ञ are grouped with these, though some works include only the क्ष. These are included just to show that they are important.

Formation of compounds of vowels with consonants is done as follows:

क्ष क्षा क्षि क्षी क्षु क्षू क्षृ क्षे क्षै क्षो क्षौ

ज्ञ ज्ञा ज्ञि ज्ञी ज्ञु ज्ञू ज्ञृ ज्ञे ज्ञै ज्ञो ज्ञौ

When र् and ऋ occur together, they are presented separately as they are, as in the word निर्ऋति. But when ऋ is joined with प् or क् they appear as single letters like पृ and कृ respectively.

The time interval for pronouncing a letter is called a Matra. Short forms of letters eg. अ, इ, require one matra. Long forms like आ, ई, require two matras. Letter combinations with र् and ऋ are generally assinged two matras since it takes more time to pronounce the combination than when they are used separately. However, in slokas or in poetic form they are assinged one matra to satisfy metric purposes.

The consonants are often refered to by names which go like **'akara' 'chakara' 'lakara'** etc.. But the consonant 'ra' is normally refered to as 'repha'.

Care must be taken in writing letters which appear similar in form as otherwise one can be taken for another. Eg. the groups,

इ *(i) and*	ह *(ha),*	क *(ka) and*	फ *(pha)*
थ *(tha) and*	य *(ya),*	भ *(bha) and*	म *(ma)*
घ *(gha) and*	ध*(dha), or*	छ *(cha)*	
ङ *(nga) and*	ड *(da),*	त *(tha) and*	न *(na)*
प *(pa) and*	ष *(sha),*	ब *(ba) and*	व *(va)*

The letter ख *looks like the separate letters* र *and* व *written together. We must note that the horizontal line on top is a slightly by shorter single line in the first case and a bit wider in the secon* ख *is not* ख.

__*__

द्वितीयः पाठः - *Lesson - 2*

Nouns Eding in अ *and* आ

Masculine Gender : **पुल्लिङ्गम्**

अमरः	- *God*	**खगः**	- *bird*
अचलः	- *hill*	**गजः**	- *elephant*
अजः	- *goat*	**गजाननः**	- *Ganesha*
आकाशः	- *sky*	**चरः**	- *spy*
आगमः	- *scripture*	**देवः**	- *god*
आचारः	- *conduct*	**नरः**	- *man*
अटजः	- *hut*	**बालः**	- *boy*
करः	- *hand*	**मयूरः**	- *peacock*
काकः	- *crow*	**शिवः**	- *Lord Siva.*

Feminine Gender : **स्त्रीलिङ्गम्**

आशा	- *Asha*	**लता**	- *Lata*

उमा - *Uma*
बाला - *girl*
माला - *necklace*
रमा - *Rama*
वीणा - *Veena*
शाला - *abode*
सुता - *daughter*

Neuter Gender : नपुंसकलिङ्गम्

आसनं - *seat*
आभरणं - *jewel*
जलं - *water*
आननं - *face*
वनं - *forest*
भवनं - *house*
धनं - *wealth*
कमलं - *lotus*
फलं - *fruit*
कुसुमं - *flower*

Pronouns - Masculine

एषः - *He (this person)*
सः - *He*
अयं - *He (that) person*
कः - *Who (he)*

Pronouns - Feminine

एषा - *She (this person)*
सा - *She (that person)*
इयं - *She (this person)*
का - *Who (she)*

Pronouns - Neuter

एतत् - *This (thing)*
तत् - *That (thing)*
इदम् - *This (thing)*
किम् - *Which (thing)*

Note :-

The personal and demonstrative pronouns in Sanskrit are used with reference to the degree of proximity of the person or object they refer to, as below :-

सः, सा *and* तत् *are used when they refer to persons or objects that are not near.*

अयं, इयं *and* इदं *are used for nearby persons and objects.*

एषः, एषा *and* एतत् *are used for persons or objects in very close proximity.*

तृतीयः पाठः - *Lesson - 3*

Use of words having अ, आ, अं *and* अः

पुंलिंगम् - *Mascuiline Gender :*

अयं अमरः	- *This is God*	अयं अचलः	- *This is a hill.*
अयं पादः	-*This is a foot*	अयं आलयः	- *This is a temple*
अयं ईशः	-*This is God*	अयं काकः	- *This is a crow.*
अयं आकाशः	-*This is the sky*	अयं बालः	- *This is a boy*
अयं माधवः	-*This is Vishnu*	अयं याचकः	- *This is a mendicant*

स्त्रीलिङ्गम् - ***Femine Gender :***

इयं आशा	- *This is Asha*	इयं उमा	- *This is Uma*
इयं रमा	- *This is Rama*	इयं भामा	- *This is Brahma*
इयं माला	- *This is Mala (Necklace)*	इयं लता	-*This is Lata (creeeper)*
इयं कमला	- *This is Kamala*	इयं राधा	- *This is Radha*
इयं शारदा	- *This is Sarada*	इयं बाला	- *This is Bala (a girl)*

नपुंसकलिङ्गम् - ***Neuter Gender :***

इदं आसनं	- *This is seat*	इदं आभरणं	- *This is jewel*

इदं जलं - *This is water* इदं वनं - *This is a forest*

इदं कमलं - *This is a lotus* इदं आननं - *This is a face*

इदं भवनं - *This is a house* इदं नगरं - *This is a city*

इदं पायसं - *This is a sweet drink* इदं धनं - *This is wealth*

इदं पानकं - *This is drinking water* इदं फलं - *This is a fruit*

Note:–

The Sanskrit language has three genders, namely, पुंलिङ्गं *(masculine),* स्त्रीलिङ्गं *(feminine) and* नपुंसकलिङ्गं *(neuter). Hindi has only two genders, the masculine and feminine. Gender in Sanskrit is determined by the word itself, not by its meaning.*

Exercise :-

Only Sanskrit words in vogue are given here. Meanings are given, where they are not clear.

1. Use the following words in sentences:

e.g. गजः -- अयं गजः । फलं - इदं फलं । सभा - इयं सभा ।

उपायः, माया, वचनं, गजः, नयनं, नरकः, शाला, वाहनं, मासः, महाराजः, फलं,पाठः, चामरः, नारदः, कथा, नागः, दया, नटनं, तडागः, धनं, कलहः, नखः, भयं, भाषा, पाठशाला, बाणः ।

2. Also practice writing vowel added forms of consonants.

-----*------

चतुर्थः पाठः - *Lesson - 4*

Use of words having इ *and* ई

Words of Masculine Gender:

सः कविः - *That (he) is a poet* सः रविः - *That is the sun*

सः रसिकः - *That (he) is a connoisseur* सः रामः - *That (he)is Rama*

स दीपः - That is a lamp

सः वीरः - - That(he) is a warrior

एषः हिमालयः - This is Himalaya

एषः दीनः - - He is poor

एषः शीतलः - This is cold

एषः गिरिः - - This is a hill

Words of Feminine Gender:

सा गिरिजा - That(she)is Girija

सा विमला - That (she) is Vimala

सा ललिता - That (she) is Lalita

स विजया - That (she) is Vijaya

सा मालिका - That is a gar and (necklace)

एषा नीरजा - This(she) is Neeraja

एषा सीता -This (she) is Seetha

एषा मालती - This (she) is Malathi

एषा वाणी - This (she) s Vani

एषा वीणा - This (she) is Veena (lute)

Words of Neuter Gender:

तत् विषं - Thatis poison

तत् दिनं - That is day

तत् गणितं - That is arithmetic

तत् विमानं - That is an aircraft

एतत् जीवनं - This is lvelihood

एतत् गीतं - This is a song

एतत् शरीरं - This is the body

एतत् पुष्पं - This is a flower

Exercise:

Make sentences from the following words:

मणिः, पीठं, अतिथिः, पीताम्बरं, निधिः , भीमः , लीला, विनायकः, भवानी, धनिकः, नदी, सिंहासनं, काशी

e.g. एषः बालः , एषा नदी, एतत् पीठं

---*----

पञ्चमः पाठः - -Lesson - 5

Words ending in उ, ऊ and ऋ

Note: - Sanskrit words in masculine or feminie will often have to be more appropriately represented in English by the demonstrative pronouns this or that rather than by he or she:

Words in Masculine Gender : पुंल्लिंग

अयं गुरुः - He is a teacher
अयं शूरः - He is a warrior
एषः कुमारः- He is a youth
एषः मूषिकः - This is a mouse
सः गरुडः - That is the eagle
सः मृगः - That is a deer
अयं वायुः - That is a wind
अयं वृषभः - He is a bull
अयं वायुः - That is a well
सः पशुः - That is an animal
सः भूपालः - He is a ruler

Words in Feminine Gender : स्त्रिलिङ्गं

इयं भूमिः - This is the earth
एषा सुजाता - She is Sujata
इसा कुमारी - She is a girl
इयं काली -She is Kali
एषा सुषमा - That is intelligence
सा कृपा - That is pity

Words in Neuter Gender : नपुंसकलिङ्गं

इदं सुखं - This is comfort
इदं तृणं - This is grass
एतत् शुभं - This is auspicious
तत् बृहत् - This is large
तत् दुःखं -That is sorrow
इदं अमृतं - That is nectar
एतत् पुराणं - That is the Purana
तत् कुतूहलं - That is rejoicing
तत् आयुधं - That is a weaon
तत् रूपं - That is an appearance
इदं गृहं - This is the house

Exercise :

1. Give answers in Sanskrit to the following questions:

e.g. : - अयं कः? - अयं गजः । इयं का? - इयं माला । तत् किम्? - तत् फलम् (The answer should have the same gender as the interrogative pronoun. Answers may also have the words we have seen in the lessons so far)

1. एषः कः? 2. सः कः? 3. एषा का? 4. एतत् किम्?
5. अयं कः? 6. तत् किम् ? 7. इयं का ? 8. इदं किम्?

2. Translate the following into Sanskrit :-

1. That is a goat.
2. He is God.
3. This is a hut.
4. This is a Veena
5. That is a face
6. That is a jewel.
7. This is the earth.
8. This is conduct.
9. Who is God?
10. Which is the house.

3. Fill in the blanks :

1. ....बाला । 2. ....जलम् । 3. तत् ....।
4. एषा ....। 5. इयं..........। 6. ....वनम् ।
7. ....अचलः । 8.........आचारः । 9. का.............? ।
10. किम् ....? ।

4. Match each word under (a) with an appropriate word under (b):

(a) तत्, सा, इयं, एषः, इदम्, सः ।

(b) शिवः, कुसुमम्, खगः, लता, बाला, भवनम् ।

5. In Sanskrit, gender follows the words, not their meanings, e.g.

गिरि : hill (masculine)

कृपा : pity (feminine)

सेना : army (feminine)

दैवं : God (Neuter)

Hence, both meaning and gneder of words must be remembered together.

Form small sentences using the following words:

पुरुषः, सुखं, पूजा, नूतनं, कलियुगं, कुमारी, तुलसी, वृन्दा, एषा, एतत्, इदं, सः, सा, तत् ।

-----*-----

षष्ठः पाठः - *Lesson - 6*

(This lesson will cover words using ए, ऐ, ओ and औ

Words of Masculine Gender : पुंल्लिगं

सः केशवः	अयं शेखरः
सः आदिशेषः	अयं मेघः
एषः वेदः	अयं कैलासः
अयं दामोदरः	एषः गोपालः

Words of Feminine Gender : स्त्रीलिंगं

एषा देवकी	सा रेवती
सा देवता	एषा गोरोचना
इयं मैथिली	इयं कामधेनुः

Words of Neuter Gender : नपुंसकलिङ्गं

इदं भोजनं	तत् गोपुरं
तत् दैवं	एतत् गौरवं
तत् तैलं	इदं गोकुलं

Make sentences from the following words :

देवलोकः गौरी, वैदेही, नैषधं, तोरणः, वेतालः सोमवारः सेवकः सेनापतिः ।

सप्तम पाठः - Lesson - 7

While consonants are written separately in other languages often joins two or three consonants together into a new shap this will be dealt with in this lesson. In the joining process,

Parts of Consonants get truncated. In two cases, the क्ष and ज्ञ, where the constituent consonant become unrecognizable, it is customany to them in the alphabet. Some conjuncts are written in two or three different ways. There are realy no recognized limits to number of conjunts that can be formed.

Some important features of the shape of the 34 consonants of Sanskrit may be noted as they have a bearing on the changes they undergo when forming part of conjuncts. They are:

(a) Of them, 21 end in a vertical line on their right and they are :
ख, ग, घ, च, ज, झ, ञ, ण, त, थ, ध, न, प, ब, भ, म, य, व, श, ष, स

(b) of them, 11 do not use a vertical line at all. They are:
ङ, छ, ट, ठ, ड, ढ, द, र, ल, ळ ह

(c) The remaining two, क and फ extend on both sides of the vertical line.

The letters of Group (a) become half letters if their vertical lines are suppressed and are then pronounced as pure consonants, that is, without the implied अ extension. च without the vertical line is pronounced as च्,
The half forms can then be joined with other consonants as below:

स् + त = स्त - **stha** as in पुस्तकं (book)

न् + त = न्त - **ntha** as in सन्तोषः (joy)

ध् + य = ध्य - **dhya** as in ध्यानं (meditation)

न् + द = न्द - **ndha** as in आनन्दः (joy)

ग् + ग = ग्ग - **gga** as in दिग्गज (Cardinal elephants) Guarding cardinal ponts

च् + य = च्य - **chya** as in अच्युत (Achyutha)

ज् + व = ज्व -jva as in ज्वरः (Fever)

ञ् + च = ञ्च -ncha as in पञ्चामृतं (Sweet preparation)

ण् + डि = ण्डि ndi as in पण्डितः (Pandit)

ण् + ट = ण्ट nta as in घण्टा (Bell)

त् + य = त्य thya as in सत्यं (Truth)

ध् + व = ध्व dhva as inn ध्वनिः (Sound)

प् + त = प्त ptha as in सप्तमी (Seventh day after the new or full)

व् + य = व्य - vya as in व्याधिः (illness)

The letters of Group (b) are wirtten above, below or beside the joining consont to form the conjunct as seen below:

ट् + ट = ट्ट - tta as in पट्टणं (City)

द् + द = द्द - ddha as in कुद्दालं (spade)

द् + म = द्म -dma as in पद्म (lotus)

ल् + य = ल्य - lya as in बाल्यं (youth)

ड् + य = ड्य - dya as in ओड्याणं (waist belt-jewel)

द् + व = द्व - dva as in द्वारं (door)

ङ् + क = ङ्क - nka as in पङ्कजं (lotus)

ङ् + ग = ङ्ग - nga as in गङ्गाधरः (Gangadhara)

The letters of Group (c) are joined side by side with the joining consonant to form the conjunct as seen below:

क् + य = क्य - kya as in वाक्यं (sentence)

क् + व = क्व - kva as in पक्वं (ripe- cooked)

क् + म = क्म - kma as in रुक्मिणि (Rukmini)

क् + त = क्त - ktha as in भक्तः (Devotee)

The are of course, some exceptions to the above rules, seen below:

श्	+	व	=	श्व	- **sva** as in	अश्वः	(horse)
द्	+	य	=	द्य	- **dhya** as in	विद्या	(learning)
श्	+	य	=	श्य	- **sya** as in	वैश्यः	(trader)
क्	+	ष	=	क्ष	- **ksha** as in	पक्षी	(bird)
श्	+	र	=	श्र	- **sra** as in	आश्रमः	(hermitage)

The consonant र, When joined by a sonsonant takes a curved line above the following consonant as seen below:

र्	+	य	=	र्य	- **rya** as in	सूर्यः	(sun)
र्	+	व	=	र्व	- **rva** as in	गर्वः	(vanity)
र्	+	ग	=	र्ग	- **rga** as in	मार्गः	(path)
र्	+	थ	=	र्थ	- **rtha** as in	अर्थः	(meaning)
र्	+	म	=	र्म	- **rma** as in	धर्मः	(duty)
र्	+	प	=	र्प	- **rpa** as in	सर्पः	(snake)

When consonant is followed and joined by the consonant र्, the latter appears as a short line at the foot of the firwt one as in:

क्	+	र	=	क्र	- **kra** as in	वक्रं	(crooked)
त्	+	र	=	त्र	- **thra** as in	यात्रा	(journey)
द्	+	र	=	द्र	- **dhra** as in	निद्रा	(sleep)

Conjuncts may be formed from 2 upto 5 consonants as seen below:

न्	+	द्	=	र - न्द्र	- **ndra** as in	इन्द्रः	(meaning)
न्	+	द्	=	रि - न्द्रि	- **ndri** as in	चन्द्रिका	(duty)
स्	+	त्	=	री - स्त्री	- **sthri** as in	स्त्री	(snake)
त्	+	म्	=	य - त्म्य	- **thmya** as in	माहात्म्यं	(meaning)

CONJUNCT FORMATIONS

क्	क	क्क	क्	त	क्त	क्	म	क्म	क्	य	क्य
क्	र	क्र	क्	ल	क्ल	क्	व	क्व	क्	श	क्श
क्	ष	क्ष	क्	स	क्स	ख्	य	ख्य	ग्	ग	ग्ग
ग्	घ	ग्घ	ग्	ज	ग्ज	ग	झ	ग्झ	ग्	द	ग्द
ग्	ध	ग्ध	ग्	ब	ग्ब	ग्	भ	ग्भ	ग्	म	ग्म
ग्	य	ग्य	ग्	र	ग्र	ग्	ल	ग्ल	घ्	न	घ्न
ङ्	क	ङ्क	ङ्	ख	ङ्ख	ङ्	ग	ङ्ग	ङ्	घ	ङ्घ
च्	च	च्च	च्	छ	च्छ	च्	ञ	च्ञ	च्	य	च्य
ज्	ज	ज्ज	ज्	ञ	ज्ञ	ज्	य	ज्य	ट	ट	ट्ट
ट्	य	ट्य	ट्	व	ट्व	ठ्	य	ठ्य	ड	र	ड्र
ढ	य	ढ्य	ण्	ट	ण्ट	ण्	ड	ण्ड	ण्	ण	ण्ण
त्	क	त्क	त्	त	त्त	त्	थ	त्थ	त्	र	त्र
त्	प	त्प	त्	फ	त्फ	त्	म	त्म	त्	य	त्य
त्	र	त्र	त्	व	त्व	त्	स	त्स	थ	न	थ्न
त्	य	त्य	द्	ग	द्ग	द्	घ	द्घ	द	न	द्न
थ्	य	थ्य	द्	भ	द्भ	द्	म	द्म	द्	य	द्य
द्	र	द्र	द्	व	द्व	ध्	न	ध्न	ध्	म	ध्म
ध्	र	ध्र	ध्	य	ध्य	ध्	र	ध्र	न्	त	न्त
न्	न	न्न	न्	द	न्द	न्	ध	न्ध	न्	म	न्म
न्	य	न्य	न्	र	न्र	न्	व	न्व	प्	त	प्त
प्	प	प्प	प्	म	प्म	प्	य	प्य	प्	र	प्र
प्	ल	प्ल	ब्	द	ब्द	ब्	र	ब्र	म्	ब	म्ब
म्	प	म्प	म्	ब	म्ब	म्	भ	म्भ	म्	य	म्य

म्	र	म्र	म्	ल	म्ल	र्	क	र्क	र्	प	र्प
र्	म	र्म	र्	ह	र्ह	ल्	क	ल्क	ल्	प	ल्प
ल्	म	ल्म	ल्	य	ल्य	ल्	ल	ल्ल	ल्	व	ल्व
व्	र	व्र	श्	न	श्न	श्	म	श्म	श्	य	श्य
श्	र	श्र	श्	ल	श्ल	श्	व	श्व	ष्	क	ष्क
ष्	ण	ष्ण	ष्	प	ष्प	ष्	म	ष्म	स्	क	स्क
स्	ख	स्ख	स्	त	स्त	स्	थ	स्थ	स्	न	स्न
स्	म	स्म	स्	य	स्य	स्	र	स्र	स्	व	स्व
ह्	न	ह्न	ह्	म	ह्म	ह्	य	ह्य			

----*----

तृतीयः पाठः - *Lesson - 8*

Some grammatical terms

स्वराः - Vowels

व्यञ्जनानि - consonants

अनुस्वारः - Dot over a consonant, ending its sound in an **m**

विसर्गः - Double dot after a consonant or vowel extension of a consonant that extends its vowel sound with a h e.g.:- गिरिः is pronounced **girihi**

संयुक्ताक्षरं - conjunct character

नाम - Noun

सर्वनाम - Pronoun

क्रिया - Verb

उपसर्गः - Preposition

अव्ययः - Conjunction

भावार्थक अव्ययः - Interjection

विभक्तिः	-	Case
वचनं	-	Number
एकवचनं	-	Singular number
द्विचवनं	-	Dual number
बहुवचनं	-	Plural number
पुरुषः	-	Person
विशेषणं	-	Adjective
क्रिया विशेषणं	-	Adverb

As in Tamil and other languages Sanskrit has 8 cases namely

प्रथमा	विभक्तः	-	First Case (Nominative)
द्वितीया	विभक्तिः	-	Second case (Accusative)
तृतीया	विभक्तिः	-	Third case (Instrumental)
चतुर्थी	विभक्तिः	-	Fourth case (Dative)
पञ्चमी	विभक्तिः	-	Fifth case (ablative)
षष्ठी	विभक्तिः	-	Sixth case (Genitive)
सप्तमी	विभक्तिः	-	Seventh case (locative)
संबोधन प्रथमा विभक्तिः		-	Eighth case (Vocative)

The Eighth case in treated as a branch of the First case

Unlike other languages Sanskrit has a special feature of the Dual Number, intended to be used when referring to pairs that are encountered so often e.g.: eyes ears, hands legs, horns, a married couple etc., hence, a Noun, with 8 cases and 3 Numbers, will appear in 8 x 3 i.e. 24 forms. The new feature of Sanskrit namely the Dual Number is easy to learn.

Verbs, when used with I, you and he/She/it, also reflect three forms of Person, as follows :

उत्तम पुरुषः - First person

मध्यम पुरुषः - Second person and

प्रथम पुरुषः - Third person

While the Noun takes three forms of Number, the Verb takes three forms reflecting the Persons, the Verb finally reflects 3 x 3 i.e., 9 forms. These will be studied in the next lesson.

----*----

नवमः पाठः - Lesson -9

एकवचनं Singular	द्विवचनं Dual	बहुवचनं Plural
अहं I	आवां We (two)	वयं We (more than two)
त्वं you	युवां you (two)	यूयं you
सः he	तौ they (two)	ते (पुं. Mascuiline) they
सा she	ते they (two)	ताः (स्त्री.) Feminine) they
तत् That	ते Those (two)	तानि (नपुं -Neuter) Those

The first and second personal pronouns, अहं, आवां,वयं, त्वं, युवां and यूयं do not change with gender.

The third person pronouns सः तौ, ते, सा, ते, ताः, तत्, ते, तानि show change with gender.

Verbs - Present tense

Conjugation of the verb नम् meaning salute:

एकवचनं (Singular)	द्विवचनं (Dual)	बहुवचनं (Plural)
नमामि I salute	नमावः We (two) salute	नमामः We salute
नमसि You salute	नमथः You (two) salute	नमथ You salute
नमति He/She salutes	नमतः They (two) salute	नमन्ति They salute

Conjugation of the Verb वद् meaning to speak :

वदामि I speak	वदावः We (two) sepak	वदामः We speak
वदसि You speak	वदथः You (two) speak	वदथ You speak
वदति He/She speaks	वदतः They (two) speak	वदन्ति They speak

The 9 versions of the personal pronouns will combine with the corresponding versions of the verbs, in the three genders as in:

अहं नमामि	आवां नमावः	वयं नमामः
त्वं नमसि	युवां नमथः	यूयं नमथ
सः नमति	तौ नमतः	ते नमन्ति

सा नमति	ते नमतः	ताः नमन्ति
तत् नमति	ते नमतः	तानि नमन्ति
पठामि - I read	गच्छामि - I go	क्रीडामि - I play
पश्यामि - I see	लिखामि - I read	यच्छामि - I give

Exercise: Translate the following into Sanskrit:

We (all) read	You (all) read	He goes
You (only) go	They (all) write	You (all) give
We both play	They both see	

Translate the following into English :

अहं वदामि । सा वदति । तौ वदतः । ते वदन्ति । तौ गच्छतः । आवां यच्छावः ।

ताः नमन्ति । तानि गच्छन्ति । त्वं लिखसि । वयं क्रीडामः । ते पठन्ति । त्वं पश्यसि ।

If you combine the 9 forms of the 6 of the above verbs with each of the 15 pronoun forms, we will get 6 x 15 i.e., 90 combinations. Write down 20 sentences from out of such combinations for any two verbs. Ofcourse, the more examples you do, the better for you !

----*----

दशमः पाठः - Lesson 10

Practice of word formation

क्रियापदानि - वर्तमानकालः - Verbs - Present tense

वसति	- resides	भवति	- is (to be)
हसति	- laughs	अस्ति	- is

वदति - speaks

पतति - falls

धावति - runs

करोति - does

आनयति - brings

पिबति - drinks

उपविशति - sits

आगच्छति - comes

नयति - leads

नमति - salutes

चरति - goes around

विकसति - blossoms

This form is taken by all verbs in all the three genders.

अव्ययपदानि - Conjunctions

च - and

न - not

अपि - also

परम् - but

किन्तु - but

परन्तु - but

अद्य - today

अधुना - presently

इव - like

एव - only

उच्चैः - high, loud

चिरं - for long

प्रायः - mostly

पुनः - again

पुरतः - before

कथमपि - somehow

कदापि - sometime

सदा - always

सर्वदा - always

तत्र - there

अत्र - here

प्रातः - in the morning

सायं - in the evening

सायंप्रातः - in morning and evening

प्रतिदिनं - daily

ततः - then

अथ - then

अतः - because

यतः - because (when followed by ततः)

शनैः	- slowly, softly	अतः एव	- only because
वा	- or	सद्यः	- at once
अथवा	- or	तदा	- at that time
सम्यम्	- nicely		

Conjunction that ask a question

कदा	- When?	कुतः	- Why, from where?
कुत्र	- Where?	किमर्थं	- Why?
कथं	- How?	किमिति	- For what?

Mascuiline nouns ending in अ :

अचलः	- hill	अच्युतः	- Achyuta (Vishnu)
अमरः	- god	अश्वः	- horse
आकाशः	- sky	आनन्दः	- joy
आलयः	- temple	इन्द्रः	- Indra
ईशः	- God	उपायः	- solution
काकः	- crow	कुमारः	- youth
कूपः	- well	केशवः	- Kesava

गजाननः - **Gajanana (Ganesa)**

गुहः	- Guha	गोपालः	- Gopal
जनकः	- father	ज्वरः	- fever
तोरणः	- arch	दीपः	- lamp
धर्मः	- duty	नखः	- nail (of finger or toe)
नरकः	- hell	नागः	- snake
नारदः	- Narada	पण्डितः	- scholar

पाठः	- lesson	पादः	- foot
पुरुषः	- man	बाणः	- arrow
बालः	- boy	भक्तः	- devotee
महाराजः	- king	मयूरः	- peacock
मृगः	- deer	मयूरः	- peacock
मेघः	- cloud	वेदः	- Veda
वीरः	- warrior	सिंहः	- lion
सर्पः	- serpent	सेवकः	- servent
सूर्यः	- Sun		
हस्तः	- hand		

Femine nouns ending in आ :

आशा	- Asha	उमा	- Uma
कथा	- story	कमला	- Kamala
कृपा	- pity	गिरिजा	- Girija
दया	- sympathy	देवता	- divine person
निद्रा	- sleep	पाठशाला	- school
पूजा	- prayer	माया	- Maya
माला, मालिका	- Mala	यात्रा	- journey
रमा	- Rama	राधा	- Radha
लीला	- Leela (play)	लता	- Latha
विद्या	- Vidya,learning	विजया	- Vijaya
विमला	- Vimala	वीणा	- Veena
शारदा	- Sarada	शाला	- building
सभा	- congregation	सीता	- Sita

सुता	- daughter	मन्दुरा	- stable

Neuter nouns ending in अम्

अमृतं	- nectar	आभरणं	- jewel
आयुधं	- weapon	आसनं	- seat
कुतूहलं	- rejoicing	कुलं	- family
गीतं	- song	गोकुलं	- cattle yard
गौरवं	- pride	जलं	- water
जीवनं	- livelihood	तृणं	- grass
तैलं	- oil	दिनं	- day
पङ्कजं	- lotus	पट्टणं	- city
पद्मं	- lotus	दुःखं	- sorrow
द्वारं	- door	धनं	- wealth
ध्यानं	- meditation	नगरं	- city
नयनं	- eye	निकेतनं	- home
नूतनं	- new	पीठं	- seat of authority
पीताम्बरं	- yellow dress	फलं	- fruit
पुस्तकं	- book	भयं	- fear
बाल्यं	- youth	भुवनं	- world
भवनं	- house	रूपं	- form
भोजनं	- food	वनं	- forest
वाहनं	- vehilcle	विमानं	- aircraft
विषं	- poison	शरीरं	- body
शुभं	- benefit	सत्यं	- truth
सुखं	- comfort	सिंहासनं	- throne

Exercise :-

1. Write the first case endings of the following worlds.

देवता, पुरुष, जनक, माया, धन, मृग, भवन, सत्य, शाला, आलय, वेद, नयन, आसन, सभा, अच्युत ।

2. Fill in the blans in the following sentences with appropriate words:

१. ....तत्र गच्छन्ति ।

२. ....सदा क्रीडतः ।

३. ....प्रातः न खादथ ।

४. ....अधुना अत्र आगच्छामः ।

५. ....अत्र भवति ।

६. ....कुत्र भवति ।

७. ....प्रातः विकसन्ति ।

८. ....धावतः ।

९. ....एव सदा जयति ।

१०. ....माला ।

3. Select the correct response from the words within brackets against each of the following questions.

१. कानि अत्र पतन्ति? (फलानि, फलं, फले)

२. के अत्र लिखतः ? (बालिके, बालौ, बालिकाः)

३. किं अत्र भवति ? (वीणा, दीपः, विमानं)

४. के सदा क्रीडन्ति ? (बालाः, बालौ, बालः)

५. अत्र किं न भवति? (आसनं, आसने, शाला)

६. का तत्र वसति ? (कमला, देवता, पुरुषः)

७. के अत्र गायन्ति ? (पुरुषाः बालिका, गिरिजा)

८. का अधुना धावति ? (अश्वः, विजया, मृगाः)

९. कः जयति ? (देवता, धर्मः, वीरः)

१०. कौ तत्र तिष्ठतः ? (सेवकौ, सुते, गजौ)

4. Write Sanskrit equivalents for the followng words : Fever, arrow, two hands, pity, schools, two doors, clouds, sleep, two homes form, benefit, two buildings, new, cities, two temples.

Small sentence formation :

बालः क्रीडति - The boy plays

बालौ क्रीडतः - Two boys play.

बालाः क्रीडन्ति - Many boys play

मुनिः ध्यायति - The hermit meditates

मुनयः ध्यायन्ति - Many hermits meditate

गुरुः बोधयति - The teacher teaches

गुरू बोधयतः - two teachers teach

गुरवः बोधयन्ति - many teachers teach

जनकः बालं पोषयति - the father tends the child

जनकः बालौ पोषयति - the father tends two children

गोपालः गुरुं नमति - Gopal salutes the teacher

गोपालः गुरू नमति - Gopal salutes two teachers

गोपालः गुरून् नमति - Gopal salutes many teachers

Declensions :

First Case			Second Case		
बालः	बालौ	बालाः	बालं	बालौ	बालान्
अश्वः	अश्वौः	अश्वः	अश्वं	अश्वौ	अश्वान्
गजः	गजौ	गजाः	गजं	गजौ	गजान्
मुनिः	मुनी	मुनयः	मुनिं	मुनी	मुनीन्
गिरिः	गिरी	गिरयः	गिरिं	गिरी	गिरीन्
कविः	कवी	कवयः	कविं	कवी	कवीन्
गुरुः	गुरू	गुरवः	गुरुं	गुरू	गुरून्
साधुः	साधू	साधवः	साधुं	साधू	साधून्
तरुः	तरू	तरवः	तरुं	तरू	तरून्

Explanation of this lession:

Declesion of word makes modifications, meaning, to boy, by a boy, by boys, etc., Declension in Sanskrit is called **विभक्त्यन्तं.** In Sanskrit, every noun has 8 cases called **विभक्तिः**. With each of these having three number forms, this results in 24 forms for a noun. The noun. presented here end in the vowels, **अ, इ** and **उ** and they are all masculine.

-----*-----

एकादशः पाठः - Lesson -11

Sentence Structure

बालः पठति ।	The boy reads.
बालः न पठति ।	The boy does not read.
बालः अपि पठति ।	The boy also reads.
बालः अधुना पठति ।	The boy reads now.
बालः प्रातः पठति ।	The boy reads in the morning.
बालः सदा पठति ।	The boy reads always.

बालः प्रतिदिनं सायं प्रातः अत्र पठति ।

The boy reads in the morning and in the evening everyday.

बालः सम्यक् पठति ।	The boy reads well.
कः पठति ?	Who reads ?
रामः पठति ।	Raama reads.
रामः कुत्र पठति।	Where does Raama read?
रामः अत्र पठति ।	Raama reads here.
रामः कदा पठति ?	When does Raama read?
रामः प्रातः पठति ।	Raama reads in the morning.
कः तत्र गच्छति ?	Who goes there?
रामः तत्र गच्छति ।	Raama goes there.
गजः तत्र गच्छति ।	The elephant goes there.

The Interrogative pronoun: कः being in Masculine gender, expects the answer also in Masculine gender.

कौ प्रातः पठतः ?	Who (dual) (Masc.) read in the morning?
बालकौ प्रातः पठतः ।	The two boys read in the morning.
के सायं क्रीडन्ति ?	Who (masc. plu.) read in the evening?
ते सायं क्रीडन्ति ।	They read in the evening.
का त्वं?	Who (fem. sing) are you ?
अहं रामा ।	I Raama.
काः अत्र वसन्ति ?	Who (fem. plu.) live here ?
बालिकाः अत्र सन्ति ।	The girls live here.
के धावतः ?	Who (fem. dual) are running?
रमा सीता च धावतः ।	Ramaa and Sita are running.
बालिके धावतः	The two girls run.

Note :- There is no continuous tense in Sanskrit. So रामः पठति can be translated as "Raama reads" or "Raama is reading".

The interrogative pronouns कः (who?) कौ (who-two?) के (who-many?) expect answers in respective number but all in masculine gender only. In feminine gender, the respective interrogative pronouns will be का, के and काः It may be seen that the interrogative forms are the same (के) in Masc. Plural and Fem. dual (also neuter dual). But the verbal ending will clear the doubt. While के धावन्ति is Masc. Plural के धावतः is fem. dual. (also Neuter dual).

कौ युवाम् ? Who are you ? (dual)

आवां छात्रौ । We are students. (dual).

कानि तत्र पतन्ति ? which (neut. plu.) are falling ?

फलानि तत्र पतन्ति The fruits are falling.

Note : The gender- number - person correspondence is expected of questions and answers, in Sanskrit. This may look rather unusual for those knowing only English. The initial difficulty faced by studerts learning Sanskrit through the medium of English can be overcome in course of time when the students get used to the sentence structure in Sanskrit.

----*-----

द्वादशः पाठः - *Lesson - 12*

Sentence Structure - Exercise 2

I. Write answers in Sanskrit for the following questions.

१. ईश्वरः कुत्र अस्ति ?

२. बालः कदा पठति ?

३. सायं कः अत्र क्रीडति ?

४. गजः कुत्र वसति ?

५. एषः कथं पठति ?

६. सा तत्र कदा गच्छति ?

७. आसनं कुत्र अस्ति ?

८. सः अपि प्रातः लिखति कि ?

९. बाला कदा खादति ?

II. Fill up the blanks with suitable Sanskrit words.

१. अयम्------------------------ पठति।

२. भवनं---------------------------अस्ति।

३. काकः -------------------------।

४. --------------जलं-------------------अस्ति।

५. बालः ------------- ------------क्रीडति।

६. नरः------------------ ------------- -आगच्छति ।

७. --विकसति।

८. ----------------- सदा शनैः ------------------।

९. ---------------------------अत्र पतति।

१०. एषा------------सायं प्रातः------------------ पठति।

III. Transform the following sentences into dual and plural forms.

1. Example : सः बालः Ans. तो बालौ, ते बालाः ।

१. सः मुनिः २. तत् फलं ३. गुरुः वदति

४. बालः क्रीडति ५. सा पश्यति ६. तत् मम पुस्तकम्

2. Transform the following sentences into singular and plural forms.

Eg. बालौ क्रीडतः Ans. बालः क्रीडति, बालाः क्रीडन्ति।

१. तौ कुमारौ २. ते पुष्पे ३. आवां पठावः

४. युवां लिखथः ५. एतौ गजौ ६. तौ तव पुत्रौ

3. Transform the following sentences into singular and dual forms.

Eg. वयं क्रीडामः Ans. अहं क्रीडामि । आवां क्रीडावः।

१. ते अश्वाः २. तानि गोपुराणि ३. एते मूषकाः

४. ते ध्यायन्ति ५. साधवः गच्छन्ति ६. मुनयः पश्पन्ति।

4. Write the negative forms of the following sentences.

Eg. बालाः पठन्ति Ans. बालाः न पठन्ति

१. त्वं गच्छसि २. आवां पश्यावः

३. अश्वौ जलं पिबतः ४. त्वं चित्रं लिखसि

5. Answer in Sanskrit

Eg. त्वं का ? Ans. अहं ललिता

१. अहं कः? २. तत् किं ? ३. कः पाठं बोधयति?

४. इदं कस्य पुस्तकं ? ५. त्वं कुत्र वससि ६. यूयं कुत्र क्रीडथ ?

७. आवां कुत्र गच्छावः ८. का इयं ?

6. Fill up the blanks with suitable Sanskrit words,form those given within the brackets.

१. त्वं.--------------- पिबसि (फल, पुष्पं, पायसं)

२. --------------------गृहं गच्छन्ति। (अहं, युवां, बालाः)

३. गुरुः गणितं--------------। (पतति, बोधयति, पश्यति)

४. नारायणः गुरुं-------------। (पश्यसि, क्रीडामि, नमति)

५. इयं --------------------। (मैथिली, नारायणः, पुष्पं)

६. जनकः बालं---------------। (नमति, क्रीडति, पोषयति)

७. माता --------------------लिखति। (अन्नं, क्षीरं, चित्रं)

7. Correct the following sentences.

१. अयं कमला २. इदं लता ३. सः आसनम्

४. इयं याचकः ५. ते कुमारी ६. त्तौ मृगाः

8. Translate into English

१. बालौ उद्याने क्रीडतः

२. आवां आलयं गच्छावः

३. गुरवः पाठशालां गच्छन्ति

४. शारदा चित्रं पश्यति

५. त्वं कुत्र वससि ?

६. तानि मम पुस्तकानि

७. अचलाः न चलन्ति

८. ते तव अश्वाः

9. Translate into Sanskrit.

1. Where is your home ?
2. They are my sons (dual)
3. You are reading Ramayana.
4. We are going home.
5. Vimala lives in Sriranga
6. Madhavan is writing lessons.
7. You are saluting the teacher.
8. I drink milk.

10. Conjugate and write all the forms (in all three person and number) of लिखामि *and* पश्यामि

11. Make as many sentences as possible picking one word from each column.

बालः		प्रातः		पठति
अयम्	अपि	कदाचित्		गच्छति
उमा	कुत्र	प्रतिदिनं	न	नमति
खगः		सम्यक्		अस्ति
अचलः		शनैः		वसति

12. Translate into Sanskrit.

1. He is living there.
2. The boy does not read in the morning.
3. The fruit falls there.
4. Where does he play ?
5. She is coming here to-day.
6. God is everywhere.
7. The elephant walks slowly.
8. When does she eat?
9. The peacock stands there.
10. The lotus blooms in the evening.
11. What does the boy do there ?
12. When does the cow come here ?
13. She does not read well here.
14. It is coming back here.
15. The man is standing there for a long time.
16. Where is the Veena ?
17. He speaks thus.
18. Why does she come here ?
19. The girl also does not eat in the morning.
20. He plays there everyday in the morning and the evening.

13. Make sentences with the following indeclinables.

अपि, सदा, सायं, अथवा, कथमपि, उच्चैः , पुरतः, किमिति, एव, न ।

त्रयोदशः पाठः - *Lesson - 13*

Sentence Structure

Exercise - 3

1. ***Answer in Sanskrit.***

१. त्वं कुत्र वससि ?

२. कदा त्वं पठसि ?

३. अहं कदा खादामि ?

४. कुत्र अहं गच्छामि ?

५. गजः तत्र तिष्ठति किम् ?

६. कः सायं अत्र आगच्छति ?

७. त्वं तत्र कथं पठसि ?

८. कः कदा अत्र वदति ?

2. Fill up the blanks, choosing the correct word from the brackets.

१. सा प्रतिदिनं तत्र---------------। (गच्छसि , गच्छामि, गच्छति)

२. अहं तत्र जलं ---------------। (पिबति, पिबसि, पिबामि)

३. त्वं सायं अत्र -----------। (आगच्छामि , आगच्छति, आगच्छसि)

४. अहं प्रातः देवं------------- -। (नमसि, नमामि, नमति)

५. बालः सायं तत्र-----------। (क्रीडसि , क्रीडामि, क्रीडति)

६. तत्र न अहं--------------। (पठसि, पठामि, पठति)

७. अद्य त्वं अत्र न----------- । (धावति, धावसि , धावामि)

3. Translate into Sanskrit.

It eats. She drinks milk. I am going. You are writing It lives there. I laugh. You salute. She reads. It runs. He plays.

4. Correct the following sentences and translate into English.

१. वयं सदा तत्र न वसावः।

२. युवां कुत्र पठावः ?

३. यूयं प्रातः तत्र खादथः।

४. सः कुत्रापि गच्छसि।

५. युवां लिखतः।

६. तौ सायं अत्र आगच्छथः ।

७. बालः प्रतिदिनं क्रीडथः ।

८. गजौ तत्र तिष्ठथः ।

९. ते न हसामः

१०. अहं प्रातः नमसि।

5. Fill up the blanks with suitable indeclinables.

१. वयं------------------------पठामः ।

२. ते...............................तत्र गच्छतः ।

३. तानि------------------------पिबन्ति ।

४. बालः----------------------- क्रीडति ।

५. पुष्पाणि-------------------विकसन्ति ।

६. गजाः ---------------------तिष्ठन्ति ।

७. अधुना यूयं------------- -------------------गच्छथ? ।

८. रामः कृष्णः-------------------------अत्र आगच्छतः?

९. फलानि------------- ------------- पतन्ति।

१०. आवां ------------- प्रातः --------------गच्छावः।

6. Complete the sentences with the correct form of the root given with the brackets.

१. यूयं सदा अत्र---------------------। (क्रीड्)

२. ताः प्रतिदिनं प्रातः-------------------। (आगच्छ्)

३. युवां कुत्र -------------------। (वस्)

४. सः अत्र सम्यक्----------------------। (पठ्)

५. पुष्पाणि प्रातः ----------------------। (विकस्)

६. गजौ अत्र जलं ----------------------। (पिब्)

७. एते बाले अत्र ---------------------। (उपविश्)

८. इमे जनाः अत्र भोजनं----------------। (खाद्)

९. ते पुस्तके कुत्र---------------------? (भव्)

१०. लते --------------------------। (पत्)

7. Transform into dual forms.

१. अहं प्रातः न पठामि।

२. यूयं अपि प्रातः अत्र आगच्छथ।

३. अत्र मयूराः उपविशन्ति।

४. एषः गजः।

५. इमे जनाः।

६. तानि फलानि ।

७. अद्य अहं अत्र वसामि।

८. आसनानि कुत्र भवन्ति ?

8. Answer in Sanskrit.

१. त्वं कदा तत्र आगच्छसि ?

२. आवां कुत्र अद्य वसावः ?

३. के सायं क्रीडतः ?

४. बालाः कदा पठन्ति ?

५. काः अत्र जलं पिबन्ति?

६. कानि तत्र पतन्ति ?

७. प्रतिदिनं प्रातः कौ देवं नमतः ?

८. अत्र के भवतः ?

९. वयं भोजनं कुत्र कदा खादामः ?

१०. कानि कदा विकसन्ति ?

चतुर्दशः पाठः - Lesson - 14

Sentence Structure - Exercise - 4

1. Make as many meaningful sentences as possible choosing one word from each column.

१. आवां	सम्यक्	धावतः
२. रामः	अत्र	पठन्ति
३. तानि	प्रातः	वदति
४. लता	कुत्र	नमतः
५. आसने	पुरतः	गच्छति
६. इमौ	शनैः	पतति
७. अश्वौ	किमर्थं	तिष्ठन्ति
८. पुष्पम्	उच्चैः	खादावः
९. गजः	चिरं	भवतः
१०. छात्राः	पुनः	विकसति

II. Transform the sentences as per the instruction given within the brackets.

a. ते अत्र प्रातः न आगच्छन्ति । (I person dual)

b. इमे पुस्तकं पठथ । (Correct the sentence)

c. बालः--------------------तत्र----------I (fill up the blanks with suitable words)

d. आवां प्रातः देवं नमावः । (change into interrogative)

e. सा अत्र उपविशति । (into plural)

f. रामः लिखति । कृष्णः लिखति । (combine the two sentences)

g. ययं गच्छत । यूयं क्रीडत। (combine the two sentences)

h. छात्राः कथं पठन्ति ? (Answer the question)

i. अहं तत्र सायं न आगच्छामि। (कथमपि use this indeclinable and change the sentence)

j. They do not read always. They read only in the morning (Translate into Sanskrit)

III. Combine the two sentences using one of the indeclinables given within the brackets.

(च, यतः, सर्वत्र, कदापि, परन्तु, अथवा, अतः एव)

१. अहं प्रातः अत्र पठामि। सः सायं अत्र पठति।
२. तानि तत्र प्रातः गच्छन्ति। तानि तत्र सायं गच्छन्ति ।
३. सा अत्र न पठति। सा अत्र न वसति
४. ईश्वरः तत्र भरवति। ईश्वरः अत्र भवति।
५. गजः प्रातः अत्र आगच्छति। गजः सायं अत्र न आगच्छति।
६. सः अधुना लिखति। सः अधुना अत्र न आगच्छति।
७. त्वं सदा पठसि। त्वं सदा क्रीडसि।
८. सः तत्र धावति। तौ तत्र धावतः ।

IV. Translate into Sanskrit.

1. They somehow come here in the evening.
2. Generally boys do not read daily.
3. They go there again and again.
4. You are standing for a long time.
5. We always talk like this only.
6. Where are they living now

7. Flowers bloom only in the morning.

8. We are coming here in the evening.

9. He does not speak slowly.

10. God is present everywhere.

----*-----

पञ्चदशः पाठः - Lesson - 15

Conversation

कः	Who (masc.)	क्रीडति	plays
कं	whom (masc.)	पठति	reads
किं	what (neuter)	आगच्छसि	(you) come
किं	which (neuter)	लिखति	writes
केन	By whom, by what	न	no, not
कस्मै	to whom, to what	गच्छति	goes
कस्मात्	from whom,from what	बाले	Oh! child
कस्य	of whom, of what	इच्छामि	(I) Like.
कस्मिन्	in whom, in what	वससि	(you) dwell
नयामि	I take, bring	प्रतिदिनं	everyday

१. केशव! रामः किं पठति ? शङ्कर ! रामः महाभारतं पठति ।

Kesava, what does Rama read ? Sankara, Rama reads the Maha Bharata.

२. गोपाल ! माला किं लिखति ? माधव ! माला चित्रं लिखति।

Gopala, what does Mala write ? Madhava, Mala writes lessons.

३. विमले! त्वं कुत्र वससि ? कमले! अहं श्रीरङ्गे वसामि।

Vimala, where do you live? Kamala, I live in Sriranga.

४. नारायण ! अहं किं करोमि? नीलकण्ठ ! त्वं पत्रं लिखसि ।

Narayana, what do I do ? Nilakantha, you are writing a letter.

५. नारायण ! अहं कुत्र क्रीडामि? रङ्गनाथ ! त्वं उद्याने क्रीडसि ।

Narayana, where do I play ? Ranganatha, you play in the garden.

६. उमे ! किं पठसि? भामे ! संस्कृतं पठामि।

(Here अहं - I, is understood by the presence of verbal ending 'मि').

Uma, what do you read ? Bhama, "I" read Sanskrit.

७. गिरिजे ! कदा आगच्छसि ? विजये ! सायंकाले आगच्छामि ।

Girija when do you come? Vijaya "I' comne in the evening.

८. दामोदर ! कुत्र वससि ? वेङ्कटेश ! त्रिशिरःपुरे वसामि ।

Damodara, where did you live? Venkatesa, "I" live in Trichy.

Make as many sentences as possible with the words given within the brackets.

९. नटराजः किं पठति? (रामायणम्/भगवद्गीताम्/पत्रिकाम्) (पठति)

(What does Nataraja read ?)

१०. गोपालः कुत्र क्रीडति ? (उद्याने/विद्यालये) (क्रीडति)

(Where does Gopala play? Gopala plays in Garden/school.)

Translate into English.

नटराजः किं पठति ? सः पत्रिकां पठति ।

गोपालः कुत्र क्रीडति ? सः उद्याने क्रीडति ।

रामः किं करोति ? सः गुरुं नमति ।

कौ तौ ? तौ बालौ ।

अश्वः कुत्र तिष्ठिति ? अश्वः मन्दुरायां (stable) तिष्ठति ।

बालौ किं कुरुतः ? तौ पाठं पठतः ।

गोपालः कुत्र गच्छति ? सः कार्यालयं गच्छति ।

कौ तौ ? तौ मम जनकौ ।

चित्रं - picture　　आगच्छति - "you" come

पत्रिका - newspaper　　उद्याने - in the garden.

गुरुं - teacher (accusative)　　जनकौ - parents

----*---

षोडशः पाठः - Lesson-16

Accusative case (II case) द्वितीया विभक्तिः

The object in a sentence is put in the Accusative Case.

Masculine. words ending in अ

रामः - रामं	रामौ	रामान्
Rama (obj.)	two Raamas	many Raamas
गजः - गजं	गजौ	गजान्
elephant (obj)	two elephants	many Elephants

हस्तः- हस्तं	हस्तौ	हस्तान्
hand (Obj.)	two hands	many hands
दीपः - दीपं	दीपौ	दीपान्
lamp (Obj.)	two lamps	many lamps
वृक्षः - वृक्षं	वृक्षौ	वृक्षान्
tree (Obj.)	two trees	many trees.

Read the following sentences:-

अहं रामं पश्यामि	-	I see Rama.
सः गजं नयति	-	He leads the elephant.
सा हस्तौ प्रसरति	-	She extends both the hands.
सा दीपं नमति	-	She salutes the lamp.

Feminine Gender words ending in अ

सीता - सीतां	सीते	सीताः
Sita	two Sitas	many Sitas
रमा - रमां	रमे	रमाः
Raama	two Raama	many Raamas
लता - लतां	लते	लताः
creeper	two creepers	many creepers

Eg:- रामः सीतां / रमां / लतां पश्यति

Raama sees Sita, Raama, creeper.

Neuter gender words ending in अ

फलम्-फलम्	फले	फलानि
fruit	two fruits	many fruits

नेत्रम् - नेत्रम्	नेत्रे	नेत्राणि
eye	two eyes	many eyes
पुस्तकं - पुस्तकं	पुस्तके	पुस्तकानि
book	two books	many books
पत्रम् - पत्रम्	पत्रे	पत्राणि
leaf	two leaves	many leaves

Eg. सीता फलं खादति - Sita eats the fruit.

रामः पुस्तकं पठति - Rama reads the book.

सः पत्रं समर्पयति - He offers a leaf.

Pronouns

I. In Nominative case

	Sing	Dual.	Plural
	अहं I	आवां We (2)	वयं we (many)
	त्वं You	युवां you (2)	यूयं you (many)
Mas.	सः He	तौ they (2)	ते they (many)
Fem.	सा She	ते they (2)	ताः they (many)
Neu.	तत् It	ते they (2)	तानि they (many)
Mas.	अयं This	इमौ these (2)	इमे these (many)
Fem.	इयं This	इमे These (2)	इमाः these (many)
New.	इदं This	इमे These (2)	इमानि these (many)
Mas.	एषः This	एतौ These (2)	एते these (many)
Fem.	एषा This	एते These (2)	एताः these (many)

Neu. एतत् This	एते These (2)	एतानि these (many)
Mas. कः Who	कौ which (2)	के which (many)
Fem. का who	के which (2)	काः which (many)
Neu. किं who	के which (2)	कानि which (many)

II. Accusative case forms Pronouns.

अहं - मां, मा I - me	आवां, नौ us (obj)	अस्मान्, नः us (obj)
त्वं त्वां, त्वा You - you (obj)	युवां, वां you (two)(obj)	युष्मान्, वः you (many (obj)
Mas. सः - तं He - him	तौ them (two) (obj)	तान् them (many (obj)
Fem. सा- तां She - her	ते them two (obj)	ताः them (many (obj)
Nue.तत् - तत् It - it	ते them (two) (obj)	तानि them (many (obj.)
Mas. अयम् - इमं This - him	इमौ them (2) (obj)	इमान् them (many-obj)
Fem. इयम् - इमां This - him	इमे them (2)(obj)	इमाः them (many obj)
Neu. इदं - इदं This - it	इमे them (2) (obj)	इमानि them (many obj.)
Mas. एषः- एतं, एनं This (pro.) - him	एतौ, एनौ them (2) (obj)	एतान्, एनान् them (obj) many

Fem. एषा एतां, एनां	एते, एने	एताः, एनाः
This - her	them (2) obj.	them (many (obj.)
Neu. एतत्-एतत्	एते, एने	एतानि
This - It	them (2) obj.	them many (obj.)
Mas. कः – कं	कौ	कान्
who- whom	whom (2)obj.	whom many (obj.)
Fem. का – कां	के	काः
who whom	whom (2) obj.	whom many (obj.)
Neu. किम् - किम्	के	कानि
what- which	which(2) obj.	which many (obj.)

III. Let us see some sentences with an object.

रामः पाठान् पठति ।

Rama reads lessons.

जनाः देवं नमन्ति ।

People worship God.

जनकः बालौ पोषयति ।

The father nourishes supports two boys

गजः जलं पिबति ।

Elephant drinks water.

ते अश्वान् पश्यन्ति ।

They see the horses.

त्वं आचार्यं नमसि ।

You are saluting the teacher

नृपः जनान् रक्षति ।

The king protects the people.

अहं चित्रं पश्यामि ।

I see a picture.

IV. Some questions and answers involving Accusative formations (object) are given below.

त्वं प्रातः किं पठसि ?

What do you read in the morning ?

अहं प्रातः पुस्तकं पठामि ।

I read a book in the morning.

सः कं तत्र पश्यति ?

What (masc) does he see there ?

सः तत्र गजं पश्यति ।

He sees an elephant there.

सा कं नमति ?

Whom does she salute?

सा देवं नमति ।

She salutes the God.

बालः के खादति?

What (dual) does the boy eat ?

बालः फले खादति ।

The boy eats two fruits.

V. Some of the indeclinables govern a noun in the Accusative case.

Eg. प्रति towards, विना without, उभयतः - both sides,

सर्वतः- all around.

जनाः नगरं प्रति गच्छन्ति ।

People go towards the city.

छात्राः पुस्तकं विना गच्छन्ति ।

The boys are going without books.

विद्यालयं उभयतः वृक्षाः सन्ति ।

There are trees on both sides of the school.

पुष्पवाटीं सर्वतः कृष्णः ।

Krishna is there all around the garden.

VI. With respect to verbs involving movement the destination is put in the Accusative case.

अहं विद्यालयं गच्छामि ।

I go to school.

रामः सायं गृहं गच्छति ।

Rama goes home in the evening.

ते ग्रामं आगच्छन्ति ।

They are coming to the village.

VII. Verbs governing two objects.

There are 32 verbs in Sanskrit that govern two objects. Some of them are given below :

पचति - cooks, दण्डयति - punishes, पृच्छति - asks, नयति - leads, हरति - takes away.

सः तण्डुलान् ओदनं पचति ।

He cooks rice "as" food.

For the verb पचति cooks तण्डुलान् "raw rice" and ओदनं "cooked rice" act as objects.

नृपः स्तेनं शतं दण्डयति ।

The king punishes the thief (with) 100 (rupees)

सः माणवकं पन्थानं पृच्छति ।

He asks the student (of) the path.

ते अजान् गृहं नयन्ति ।

They lead the sheep (to) home.

Exercises

I. Answer in Sanskrit.

1. जनाः तत्र किं पश्यन्ति ?
2. प्रातः त्वं कुत्र गच्छसि ?
3. छात्राः कान् नमन्ति ?
4. यूयं किं लिखथ ?
5. ते कदा किं खादतः ?
6. कः कदा कान् ग्रामं नयति ?
7. सः कदा कुत्र आगच्छति ?

8. अश्वाः तत्र किं पिबन्ति?

II. Fill up the blanks with suitable forms of words given within the brackets.

1. आवां प्रातः ------------------गच्छावः। (विद्यालयः)

2. त्वं तत्र ------------------ नमसि। (ईश्वरः)

3. नृपः ---------------------रक्षति। (जनाः)

4. बालौ ---------------------पठतः। (पाठः)

5. आचार्यः -------------------पृच्छति। (सः मार्गः)

6. गोपालः ------------------नयति। (अजाः, ग्रामः)

7. सायं ----------------------आगच्छन्ति। (सः, गृहं)

8. -----------------सर्वतः जलं भवति। (ग्रामः)

9. -----------------उभयतः छात्राः। (आचार्यः)

10. वयं तत्र --------------विना न गच्छामः। (पुस्तकं)

III. Conjugate the following words in Accusative case.

अच्युतः, अश्वौ, इन्द्रः, बालौ, आशा, गिरिजे, पाठशाला, रमे, धनं, भवनानि, विमाने, नगरं, विद्या, सुता।

IV. Translate into Sanskrit.

1. They are coming home in the evening.
2. Whom do you see there ?
3. She is cooking food in the morning.
4. I always speak truth.
5. People worship god in the morning.
6. They are drinking water there.
7. We both do not write lessons in the morning.

8. You are writing a letter.

9. Rama is taking flowers and fruits there.

10. Why are you both not coming to the college ?

---*---

सप्तदशः पाठः — Lesson - 17

III. case : Instrumental case (By, with, along with)

The instrumental case carries the significance of the prepositions by, with, and along with. Let us begin with some Nominative forms.

अ ending **Masc**	अ ending **Neuter**	आ ending **Fem.**
रामः Rama	फलं fruit	सीता Sita
गजः elephant	नेत्रं eye	रामा Rama
हस्तः hand	पुस्तकं book	लता creeper
वृक्षः tree	पत्रं leaf, paper	बाला girl
इ ending **(Mas.)**	ई ending **(Fem.)**	इ ending **(Neu.)**
मुनिः sage	मतिः intellect	वारि water
हरिः Hari	भूमिः earth	दधि curd
उ ending **(Mas.)**	उ ending **(Fem.)**	उ ending **(Neu.)**
शम्भुः Sambhu	धेनुः COW	मधु honey
वायुः air	चञ्चुः beak of a bird	वस्तु object

II. Nominative and Accusative case foms.

Nominative			Accusative		
हस्तः	हस्तौ	हस्ताः	हस्तं	हस्तौ	हस्तान्
वृक्षः	वृक्षौ	वृक्षाः	वृक्षं	वृक्षौ	वृक्षान्
फलं	फले	फलानि	फलं	फले	फलानि
पुस्तकं	पुस्तके	पुस्तकानि	पुस्तकं	पुस्तके	पुस्तकानि
पत्रं	पत्रे	पत्राणि	पत्रं	पत्रे	पत्राणि
सीता	सीते	सीताः	सीतां	सीते	सीताः
रमा	रमे	रमाः	रमां	रमे	रमाः
लता	लते	लताः	लतां	लते	लताः
बाला	बाले	बालाः	बालां	बाले	बालाः
हरिः	हरी	हरयः	हरिं	हरी	हरीन्
मतिः	मती	मतयः	मतिं	मती	मतीः
भूमिः	भूमी	भूमयः	भूमिं	भूमी	भूमीः
वारि	वारिणी	वारीणि	वारि	वारिणी	वारीणि
दधि	दधिनी	दधीनि	दधि	दधिनी	दधीनि
शंभुः	शंभू	शंभवः	शंभुं	शंभू	शंभून्
वायुः	वायू	वायवः	वायुं	वायू	वायून्
धेनुः	धेनू	धेनवः	धेनुं	धेनू	धेनूः
चञ्चुः	चञ्चू	चञ्चवः	चञ्चुं	चञ्चू	चञ्चूः
मधु	मधुनी	मधूनि	मधु	मधुनी	मधूनि
वस्तु	वस्तुनी	वस्तूनि	वस्तु	वस्तुनी	वस्तूनि

III. Instrumental case forms.

	Singular	Dual	Plural
Mass.	रामेण (by Rama)	रामाभ्यां	रामैः
	गजेन (by the elephant)	गजाभ्यां	गजैः
	हस्तेन (by the hand)	हस्ताभ्यां	हस्तैः
	बाणेन (by the arrow)	बाणाभ्यां	बाणैः
Neu.	फलेन (by the fruit)	फलाभ्यां	फलैः
	नेत्रेण (by the eye)	नेत्राभ्यां	नेत्रैः
	पुस्तकेन (by the book)	पुस्तकाभ्यां	पुस्तकैः
	पत्रेण (by the leaf)	पत्राभ्यां	पत्रैः
Fem.	सीतया (by Sita)	सीताभ्यां	सीताभिः
	रमया (by the Rama)	रमाभ्यां	रमाभिः
	लतया (by the creeper)	लताभ्यां	लताभिः
	बालया (by the girl)	बालाभ्यां	बालाभिः
इ-Mas.	मुनिना (by the sage)	मुनिभ्यां	मुनिभिः
	हरिणा (by Hari)	हरिभ्यां	हरिभिः
इ Fem.	मत्या (by the intellect)	मतिभ्यां	मतिभिः
	भूम्या (by the earth)	भूमिभ्यां	भूमिभिः
इ-Neu.	वारिणा (by the water)	वारिभ्यां	वारिभिः
	दध्ना (by the curd)	दधिभ्यां	दधिभिः

उ-Mas.	शंभुभ्यां (by Sambhu)	शंभुभ्यां	शंभुभिः
	वायुना (by air)	वायुभ्यां	वायुभिः
उ-Fem..	धेन्वा (by the cow)	धेनुभ्यां	धेनुभिः
	चञ्च्वा (by the beak)	चञ्चुभ्यां	चञ्चुभिः
उ-Neu.	मधुना (by the noney)	मधुभ्यां	मधुभिः
	वस्तुना (by the object)	वस्तुभ्यां	वस्तुभिः

IV. Instrumental case forms of Pronouns.

अहं -I	मया	आवाभ्यां	अस्माभिः
सः - He	तेन	ताभ्यां	तैः
सा - she	तया	ताभ्यां	ताभिः
तत् - It	तेन	ताभ्यां	तैः
Mas. अयं - This person	अनेन	आभ्यां	एभिः
Fem. इयं - This person	अनया	आभ्यां	आभिः
Neu. इदं - This person	अनेन	आभ्यां	एभिः
Mas. एषः - This person	एतेन	एताभ्यां	एतैः
Fem. एषा - This person	एतया	एताभ्यां	एताभिः
Neu.. एतत् - This	एतेन	एताभ्यां	एतैः
Mas. कः - who	केन	काभ्यां	कैः
Fem. का - who	कया	काभ्यां	काभिः
Neu. किम् -which	केन	काभ्यां	कैः

V. Write down the Nominative, Accusative and Instrumental forms of the following.

Mas.	जनकः	father	सूर्यः	sun
	गोपालः	shepherd	अश्वः	Horse
	केशवः	Kesava	बालः	boy
Neu.	पद्मम्	lotus	पट्टणं	town
	सत्यं	truth	भोजनम्	food
	तैलम्	oil	बलम्	strength
Fem.	विद्या	learning	यात्रा	tour
	निद्रा	sleep	चन्द्रिका	moon
	रेखा	line	प्रभा	light
	रथ्या	Steet	कथा	story
Mas.	निधिः	treasure	अतिथिः	guest
	अद्रिः	mountain	गिरिः	hill
	राशिः	heap	ध्वनिः	sound
Fem.	यष्टिः	stick	नीतिः	justice
	भीतिः	fear	शक्तिः	strength
	वृष्टिः	rain	कीर्तिः	fame
Neu.	प्रभुः	Master	बाहुः	hand
	सेतुः	dam	वेणुः	bamboo
	परशुः	axe	तन्तुः	thread

VI. ई ending Fem. Gender words.

गौरी - Gauri गौरी गौर्यौ गौर्यः

जननी mother	जननी	जनन्यौ	जनन्यः
लेखिनी pen	लेखिनी	लेखिन्यौ	लेखिन्यः
नदी -river	नदी	नद्यौ	नद्यः

VII Their Accusative and Instrumental forms

गौरीं	गौर्यौ	गौरीः	गौर्या	गौरीभ्यां	गौरीभिः
जननीं	जनन्यौ	जननीः	जनन्या	जननीभ्यां	जननीभिः
लेखिनीं	लेखिन्यौ	लेखिनीः	लेखिन्या	लेखिनीभ्यां	लेखिनीभिः
नदीं	नद्यौ	नदीः	नद्या	नदीभ्यां	नदीभिः

VIII Let us see some sentences in Instrumental case forms

रामः बाणैः रावणं जयति ।

Rama conquers Ravana with arrows.

त्वं हस्तेन अश्वं ताडयसि ।

You are beating the horse with the hand.

जनाः पुष्पैः देवं पूजयन्ति ।

People worship God with flowers.

अहं नेत्राभ्यां चित्रं पश्यामि ।

I see the picture with both eyes.

भूपतिः रथेन गच्छति ।

The king goes by the chariot.

अहं हस्तेन लिखामि ।

I write by hand.

मालती कृष्णेन सह वसति ।

Malati lives with Krishna.

बालः हस्ताभ्यां नमति ।

The boys salutes with both hands.

त्वं कर्णाभ्यां गानं आकर्णयसि ।

You are listening (to) music with (both) the ears.

मृगाः पादैः चरन्ति ।

The animals move with legs.

कृष्णः बालैः सह क्रीडति ।

Krishna plays with boys.

भक्तः अञ्जलिना नमस्करोति ।

The devotee worships with folded hand.

पाणिनिना व्याकरणं कृतम् ।

The grammar was composed by Panini.

गायकः पाणिभ्यां तालयति ।

The singer keeps the beat with both hands.

तृषितः हस्ताभ्यां जलं पिबति ।

The thirsty man drinks water with both hands.

रामः मुनिभिः सह वसति ।

Rama lives with sages.

बालकः गुरुणा सह आपणं गच्छति ।

The boy goes to the shop with the teacher.

विष्णुना गजेन्द्रः रक्षितः ।

Gajendra was protected by Vishnu.

जनकः सूनुभ्यां सह क्रीडति ।

The father plays with two sons.

IX. Exercise : Complete the sentence with Instrumental forms of words given within brackets and translate.

Eg. पाणि - पाणिना (with the hand)

अहं (पाणि) लिखामि।

त्वं (पाद) धावसि।

सः (गुरु) सह गृहं गच्छति ।

बालौ (बन्धु) सह नगरं गच्छतः।

गोपालः (नेत्र) पश्यति ।

रमा (रवि) सह आगच्छति ।

X. Translate into Sanskrit.

1. He stands on his (both) legs.
2. You are writing with pen.
3. You both are playing with foot.
4. You (all) move with legs.
5. I read with my eyes.
6. We both salute with heads.
7. We (all) run with legs.
8. Sita reads lesson with Lalita.
9. The children give fruits with hands.
10. Rama writes (draws) picture with hand.
11. I see with eyes.
12. Sita hears with ears.
13. The horse runs with legs.

-----*------

अष्टदशः पाठः - Lesson - 18

राजा King अपि also स्नुषा daughter-in-law

दरिद्रः poor man सह along with केन with whom

पुरतः In front of करोति does, makes वद speak

आगमनं coming करोषि You are doing एवं only

मया with me तया wtih her भद्र good man!

एकः राजा । A King.

तस्पय पुरुतः एकः दरिद्रः ।

There is a poor man in his presence.

राजा-भद्र! आगमन कारणं किं ?

King Sir what is the reason for (your) arrival ?

दरिद्रः - एकः सन्देहः । *Poor man* :- A doubt

राजा - कः सन्देहः ? *King* :– What is the doubt ?

दरिद्रः - अंबा कुप्यति । *Poor man* :– Mother is angry.

राजा - केन? *King* : For what reason ? (why ?)

दरिद्रः - तत्र एव सन्देहः । न मया। न स्नुषया।

Poor man :- There lies the doubt It is not due to me. It is not due to me. It is not due to the daughter-in-law.

राजा-स्नुषा किं करोति?

King :– What does the daughter-in-law do.

दरिद्रः – सापि कुप्यति *Poor man* :– She is also angry.

राजा - केन । *King* :– Fo what ?

दरिद्रः - न अंबया। न मया।
Poor man :- Not due to my mother. Not due to me.

राजा - त्वं कि करोषि ? King :- What do you do?

दरिद्रः - अहमपि कुप्यामि । Poor man :- I am also angry

राजा - केन ? King :- For what ?

दरिद्रः - न तया। न तया। राजन् ! वद ! कस्य दोषः अयम्?
Poor man :- Not due to her. Not due to her. Oh ! king ! whose fault is this?

राजा दारिद्र्यं कोपकारणं इति धनं यच्छति।
The King thinking that, poverty is the reason for anger gives money.

अंबा कुप्यति न मया न स्नुषया सापि नांबया न मया ।
अहमपि न तया न तया वद राजन् ! कस्य दोषः अपम् ।।

---*---

एकोनविंशः पाठः - Lesson-19

IV Case : Dative Case (has the sense of the preposition "to" and "for"

जनकः पुत्रेभ्यः धनं यच्छति।
The father gives money to sons.

कृषीवलः वृषभाभ्यां तुषं यच्छति।
The farmer gives the husk to the bulls.

सः रवये अर्घ्यं अर्पयति ।
He is offering oblations to the sun.

The Dative forms used here are : पुत्रेभ्यः to the sons; वृषभाभ्यां to the bulls; रवये - to Ravi (sun). There are also other uses of the Dative case. for eg.

1. धारयति - he (owes).
2. रोचते - lies.
3. स्पृहयति - desires.
4. कुप्यति - क्रुध्यति - is angry
5. द्रुह्यति - to commit treachery.
6. ईर्ष्यति, असूयति - is jealous.

1. धारयति - (to owe) governs the indirect object in dative case.

Eg. :- गोपालः शङ्कराय शतं रूप्यकाणि धारयति ।

Gopala owes 100 rupees to Sankara.

अहं तुभ्यं न किञ्चित् धारयामि ।

I do not owe anything to you.

2. रोचते - (to like) governs the "liker" in the dative case.

मोदकः गणेशाय रोचते ।

The sweetmeat is to Ganesa's liking. (Ganesa likes sweet meat)

जनकस्य हितवचनं पुत्राय न रोचते ।

The father's beneficial words are not to the son's liking.

गोविन्दाय त्वं न रोचसे ।

You are not to Govinda's liking.

3. स्पृह्यति (desires) - The desired object is put in the Dative case.

बाला पुष्पेभ्यः स्पृहयति।

The girl desires for flowers.

त्वं दुकूलाय स्पृहयसि किल।

You are indeed desiring for silk.

आवां छायाचित्राय स्पृहयावः।

We are desiring for a movie.

बालकः क्रीडनकाय स्पृहयति ।

The boy desires for a play thing.

5. The verbs कुप्यति क्रुध्यति दुह्यति असूयति govern the indircal object in Dative case.

गुरुः अविनीताय शिष्याय कुप्यति (क्रुध्यति) ।

The teacher is angry towards the impertinent student.

यजमानः असमर्थाय भृतकाय कुप्यति (क्रुध्यति)।

The master is angry towards the incapable servant.

मन्दः बालकः चतुराय सहपाठकाय ईर्ष्यति।

The dull boy is jealous towards the intelligent classmate.

परेभ्यः असूया महान् दुर्गुणः ।

It is a bad quality to entertain jealousy towards others.

Dative forms of 'अ' ending words.

आहराय (for food)	आहराभ्यां	आहारेभ्यः
शिष्याय (to student)	शिष्याभ्यां	शिष्येभ्यः
वृषभाय (to bull)	वृषभाभ्यां	वृषभेभ्यः
पुत्राय (to son)	पुत्राभ्यां	पुत्रेभ्यः
देवाय (to god)	देवाभ्यां	देवेभ्यः

Dative forms of 'इ' ending words.

रवये (to Ravi)	रविभ्यां	रविभ्यः
अतिथये (to guest)	अतिथिभ्यां	अतिथिभ्यः
अगतये (to orphan)	अगतिभ्यां	अगतिभ्यः
कवये (to poet)	कविभ्यां	कविभ्यः

Dative forms of 'उ' ending words.

शंभवे (to Sambhu)	शंभुभ्यां	शंभुभ्यः
पशवे (to cow)	पशुभ्यां	पशुभ्यः
गुरवे (to teacher)	गुरुभ्यां	गुरुभ्यः
विष्णवे (to Vishnu)	विष्णुभ्यां	विष्णुभ्यः

Some more dative forms.

शंकराय (to Sankara)	शंकराभ्यां	शंकरेभ्यः
गणेशाय (to Ganesa	गणेशाभ्यां	गणेशेभ्यः
हस्ताय (to hand)	हस्ताभ्यां	हस्तेभ्यः
फलाय (to fruit)	फलाभ्यां	फलेभ्यः

रमायै (to Rama)	रमाभ्यां	रमाभ्यः
लतायै (to creeper)	लताभ्यां	लताभ्यः
हरये (to Hari)	हरिभ्यां	हरिभ्यः
मतये, मत्यै (to intellect)	मतिभ्यां	मतिभ्यः
वारिणे (to water)	वारिभ्यां	वारिभ्यः
गौर्ये (to Gauri)	गौरीभ्यां	गौरीभ्यः
जनन्यै (to mother)	जननीभ्यां	जननीभ्यां
धेन्वै, धेनवे (to cow)	धेनुभ्यां	धेनुभ्यः
चवै, चञ्चे (to beak)	चञ्चुभ्यां	चचुभ्यः
मधवे, मधुने (to honey)	मधुभ्यां	मधुभ्यः
वस्तवे, वस्तुने (to object)	वस्तुभ्यां	वस्तुभ्यः

Dative forms of Pronouns.

अहं–मह्यं, मे (to me)	आवाभ्यां, नौ	अस्मभ्यं, नः
त्वं– तुभ्यं, ते (to you)	युवाभ्यां, वां	युष्मभ्यं, वः
सः– तस्मै (to him)	ताभ्यां	तेभ्यः
सा– तस्यै (to her)	ताभ्यां	ताभ्यः
तत्– तस्मै (to it)	ताभ्यां	तेभ्यः
अयं– अस्मै (to him)	आभ्यां	एभ्यः
इयं– अस्यै (to her)	आभ्यां	आभ्यः
इदं– अस्मै (to it)	आभ्यां	एभ्वः
एषः– एतस्मै (to him)	एताभ्यां	एतेभ्यः
एषा– एतस्यै (to her)	एताभ्यां	एताभ्यः

एतत्—	एतस्मै (to it)	एताभ्यां	एतेभ्यः
कः —	कस्मै (to whom)	काभ्यां	केभ्यः
का—	कस्यै (to whom)	काभ्यां	काभ्यः
किं—	कस्मै (to which)	काभ्यां	केभ्यः

Exercise–I

Fill up the blanks with suitable Dative case forms and Translate.

1. सीता (पुष्प) उद्यानं गच्छति ।
2. वृक्षाः (परोपकार) फलन्ति ।
3. नृपतिः (कवि) पारितोषिकं यच्छति ।
4. भक्तः (हरि) पुष्पाणि आनयति ।
5. शिष्यः (गुरु) दक्षिणां आहरति ।
6. हिमवान् (शंभु) पार्वतीं यच्छति ।

II. Questions and answers involving Dative forms. Translate the sentences.

धनं किमर्थम् ?	धनं दानाय ।
विद्या किमर्थम् ?	विद्या ज्ञानाय ।
वस्त्रं कस्मै प्रयोजनाय ?	वस्त्रं परिधानाय ।
पुष्पाणि किमर्थम् ?	पूजायै पुष्पाणि ।
तव प्रयत्नः कस्मै ?	मम प्रयत्नः सुखाय ।
अश्वः किमर्थम् ?	प्रयाणाय अश्वः ।
क्षीरं कस्मै ?	बालाय क्षीरम् ।
कस्मै नमः करोति ?	हरये नमः करोति ।

कस्मै नमः ? नमः शिवाय ।

मूर्खस्य विद्या किमर्थम् ? मूर्खस्य विद्या विवादाय ।

माता कस्मै क्रुध्यति ? माता पुत्राय क्रुध्यति ।

नृपः कस्मै कुप्यति ? नृपः चोराय कुप्यति ।

बालः कस्मै स्पृहयति ? बालः मोदकाय स्पृहयति ।

शुकाय किं रोचते? शुकाय फलं रोचते ?

किं पापाय भवति ? परपीडा पापाय भवति ।

III. Answer the following questions in Sanskrit and Translate.

1. त्वं कया पाठान् लिखसि ?
2. सः कथं नगरं गच्छति ?
3. काभ्यां सः जलं पिबति ?
4. यूयं कथं चित्रं पश्यथ ?
5. ताः कैः सह पाठशालां गच्छन्ति ?
6. रामः केन सह कुत्र गच्छति ?
7. केन विना वयं न जीवामः ?
8. किमर्थं सा तटाकं गच्छति ?
9. कुतः बालाः प्रतिदिनं उद्यानं गच्छन्ति ?
10. जनाः देवान् किमर्थं पुष्पैः पूजयन्ति ?
11. नृपाः केभ्यः धनं यच्छन्ति ?
12. किमर्थं मृगाः प्रतिदिनं इतस्ततः अटन्ति ?
(इतस्ततः - here and there)
13. जनकः कस्मै धनं संप्रादयति ?

14. कः कस्मै कुप्यति ?

15. किमर्थं छात्रा : प्रतिदिनं विद्यालयं आगच्छन्ति ?

16. सीता कस्यै कथां कथयति ?

Exercise IV. Fill the blanks with suitable case forms of words given within brackets.

1. वयं (आहार) गृहं आगच्छामः ।
2. (आचार्य) नमः ।
3. (पुस्तक) विना आवां न (पाठशाला) गच्छावः ।
4. (पुष्प) (फल) च यूयं प्रातः तत्र गच्छथ ।
5. जनाः (कल्याण) (पुष्प) देवं पूजयन्ति ।
6. रथः (चक्र) चलति ।
7. (भोजन) अलम् ।
8. जनकः (पुत्र) (धन) यच्छति ।
9. अश्वः (पाद) वेगेन धावति ।
10. सः (मित्र) कुप्यति ।

Exercise :– V. Choose the correct from of one of the words given within brackets and fill up of the blanks.

(अत्र, सायं, मोक्षाय, मित्राभ्यां तेभ्यः, हस्तेन, परीक्षायै, गृहं, याचकेभ्यः, नमः ।)

1. भक्तः देवं--------------------पूजयति ।

2. कृष्णः--------------------पत्रं लिखति ।

3. वयं--------------------सह वसामः

4. बालकः----------------भोजनाय---------------आगच्छति ।

5. यूयं-------------------------कथां कथयथ ।

6. छात्राः---------------------तत्र वसन्ति ।

7. नृपः----------------- यच्छति ।

8. आचार्येभ्यः------------।

Ex. VI. Fill up the blanks, choosing the correct form among the words given within the brackets.

1. सा - गानं शृणोति । (कर्णेन, कर्णाभ्यां कर्णैः)
2. धनिकः--धनं यच्छति । (विप्रं, विप्रेण, विप्राय)
3. बालिकाः--सह तत्र गच्छन्ति । (मित्रेभ्यः, मित्रैः मित्राय)
4. गोपालः--आचार्यं नमति । (हस्तेन, हस्ताभ्यां हस्तैः)
5. नृपः--वनं गच्छति । (रथेन, रथाय, रथाभ्यां) ।
6. पुरुषः--इतस्ततः अटति । (अन्नेन, अन्नाय, अन्नैः)
7. कृष्णः--पुस्तकं पठति । (परीक्षायै, परीक्षया)
8. अहं --जलं आनयामि । (सहोदरेण, सहोदराय, सहोदरैः)
9. पथिकः--पन्थानं पृच्छति। (माणवकं, माणवकेन, माणवकाय)
10. --अलम् । (भोजनेन, भोजनाय भोजनं)

Ex. VII. Translate into Sanskrit.

1. We worship god every morning for welfare.
2. They are wandering there with us.
3. They are not studying here with as.
4. Rama goes to the forest along with Sita and Lakshmana.
5. The teacher is teaching lessons to students.
6. The boys are playing with ball in the evening.

7. With whom and for what purpose are you going there?
8. Generally I do not get angry with my friends.
9. The girls are coming to the pond for water.
10. I go to the garden for flowers.
11. Mother gives milk to the child.
12. The master is angry with the servant.
13. The child desires for the ball.
14. The students are going to school for learning.
15. The cow desires for grass.

(Note : **क्षेमः** - welfare; **प्रायः**- generally, **तटाकः** - pond; **उद्यानं** - garden; **यजमानः** - master; **सेवकः** - servent; **कन्दुकः** ball; **अध्ययनं** - education; **विद्याशाला** - School, **तृणं** - grass.)

---*---

विंशः पाठः - Lesson - 20

पञ्चमी विभक्तिः Ablative case (V case)

sixfold uses of Ablative case

1. While detachment is involved, the stationary object is put in the Ablative case: (equivalent to English preposition "from")

पुस्तकं हस्तात् पतति ।

The book falls from the hand.

बालौ वृक्षात् अवतरतः

Two boys are descending from the free.

गुरुः नगरात् आगच्छति ।

The teacher is coming from the city.

नेत्राभ्यां अश्रु स्रवति । Tears flow from the two eyes

ग्रामात् बहिः सः गच्छति । He is going out "from" the village.

2. An object or person giving rise to another is put in the Ablative case.

ईश्वरात् प्रजाः प्रजायन्ते ।

From god are born the people.

सत्पुत्रात् सन्तोषः जायते ।

From a good son rises happiness.

3. The object of origin is put in the Ablative case.

हिमगिरेः गङ्गा प्रभवति ।

From the Himalayas rises the Ganges.

त्रयम्बकाद्रेः गोदावरी, सह्यात् कावेरी च प्रभवतः ।

Godavari and the Kaveri rise from Tryambaka and Sahya. (mountains respectively).

उदयपर्वतात् सूर्यः उदेति ।

The sun rises from the Udaya mountain.

4. The fifth case in also used in the sense of "fear from" and "protected from".

मूषकः मार्जारात् त्रस्यति ।

The rat is fearing. (has fear) from the cat.

जनाः लुण्टाकेभ्यः त्रस्यन्ति ।

People are fearing from (have fear from) dacoits.

गजः सिंहात् बिभेति ।

The elephant is fearing from (has fear from) lion.

राजा शत्रुभ्यः राज्यं रक्षति ।

The king is protecting the people from enemies.

कृषीवलः काडङ्गरेभ्यः सस्यं रक्षति ।

The peasant is protecting the crops from insects.

शङ्करः मार्कण्डेयं मृत्योः रक्षति ।

Siva protects Markandeya from Yama.

5. The Ablative case is used in the sense of "disgust from", "retiring from" "shirking from".

दुर्जनाः अत्याचारात् न जुगुप्सन्ते ।

The wicked do not have disgust from sinful acts.

आचार्यः पाठात् विरमति ।

The teacher retires from teaching.

कार्मिकाः सायं कर्मणः विरमन्ति ।

The workers retire from work in the evening.

सत्यात् धर्मात् च न प्रमदितव्यम् ।

One should not swerve from truth and duty.

मूढः कर्तव्यात् प्रमाद्यति, ततः क्लेशं अनुभवति ।

A fool is shirking from duty. Therefore he undergoes suffering.

6. Ablative case is used in the sense of distinguishing one from the other.

हिमालयः अन्येभ्यः गिरिभ्यः उत्तमः ।

The Himalayas is taller than other mountains.

नारिकेलः अन्येभ्यः तरुभ्यः उन्नतः ।

The coconut tree is taller than other trees.

समुद्रः तडागादपि विशालः अगाधश्च ।

The ocean is broader than the pond, deeper as well.

Conjugation of Ablative forms.

Mass.	हस्तात् (from the hand)	हस्ताभ्यां	हस्तेभ्यः
	वृक्षात् (from tree)	वृक्षाभ्यां	वृक्षेभ्यः
	समुद्रात् (from ocean)	समुद्राभ्यां	समुद्रेभ्यः
	गिरेः (from hill)	गिरिभ्यां	गिरिभ्यः
	हरेः (from Hari)	हरिभ्यां	हरिभ्यः
	रवेः (from Ravi)	रविभ्यां	रविभ्यः
	तरोः (from tree)	तरुभ्यां	तरुभ्यः
	शत्रोः (from enemy)	शत्रुभ्यां	शत्रुभ्यः
	बन्धोः (from relative)	बन्धुभ्यां	बन्धुभ्यः
Fem.	रमायाः (from Rama)	रमाभ्यां	रमाभ्यः
	मत्याः, मतेः (from intellect)	मतिभ्यां	मतिभ्यः
	नद्याः (from river)	नदीभ्यां	नदीभ्यः
	धेन्वाः, धेनोः (from bride)	धेनुभ्यां	धेनुभ्यः
	वध्वाः (frim bride)	वधूभ्यां	वधूभ्यः
Neu.	वनात् (from forest)	वनाभ्यां	वनेभ्यः
	वारिणः (from water)	वारिभ्यां	वारिभ्यः
	मधुनः (from honey)	मधुभ्यां	मधुभ्यः

	मत् (from me)	आवाभ्यां	अस्मत्
	त्वत् (from you)	युवाभ्यां	युष्मत्
Mas.	तस्मात् (from him)	ताभ्यां	तेभ्यः
Fem.	तस्याः (from her)	ताभ्यां	ताभ्यः
Mas.	अस्मात् (from him)	आभ्यां	एभ्यः
Fem.	अस्याः (from her)	आभ्यां	आभ्यः
Mas.	एतस्मात् (from this)	एताभ्यां	एतेभ्यः
Fem.	एतस्याः (from this)	एताभ्यां	एताभ्यः
Mas.	कस्मात् (from whom)	काभ्यां	केभ्यः
Fem.	कस्याः (from whom)	काभ्यां	काभ्यः

Ex. I. Translate into English.

1. रामः प्रतिदिनं प्रातः गृहात् वनं गच्छति ।
2. वृक्षेभ्यः पर्णानि फलानि च अधः पतन्ति ।
3. अहं कूपात् जलं आनयामि ।
4. हस्ताभ्यां पुस्तकानि पतन्ति ।
5. तौ पर्वतात् अवतरतः ।
6. छात्राः सायं पाठशालायाः गृहं प्रत्यागच्छन्ति ।
7. कस्मात् त्वं अत्र आगच्छसि ?

II. Translate into English.

1. कस्मात् पुष्पाणि पतन्ति ?
2. वृक्षात् पुष्पाणि पतन्ति ।
3. जनाः कुतः तत्र गच्छन्ति ?

4. जनाः गृहात् तत्र गच्छन्ति ।

5. नृपाः केभ्यः जनान् रक्षन्ति ?

6. नृपाः शत्रुभ्यः जनान् रक्षन्ति ।

Note : बहिः (out of) ऋते (except) govern a noun in Ablative case.

ते ग्रामात् बहिः वसन्ति ।

त्वत् ऋते बालकाः सायं क्रीडन्ति ।

III. Conjugate the following words in Ablative case.

देवः, करः, मयूरः, उटजः, बालाः, सुता, वनम् आसनम्, धनम्, फलं

IV. Translate into English.

पादपानां भयं वातात्, पद्मानां शिशिरात् भयम् ।
पर्वतानां भयं वज्रात् साधूनां दुर्जनात् भयम् ।।

V. Fill up the blanks with Ablative case form of words given within the brackets and Translate.

1. धेनुः (व्याघ्र) त्रस्यति ।

2. (पात्र) जलं स्रवति ।

3. सः (पीठ) उत्तिष्ठति ।

4. हरिः भक्तान् (दुःख) रक्षति ।

5. (बन्धु) आशीर्वादपत्राणि आगच्छन्ति ।

6. धीरः (शत्रु) न त्रस्यति ।

VI. Translate into Sanskrit.

1. I am coming from Sriranga.

2. You both are coming down (अवतरथः) from the hill.
3. He is bringing water from the well.
4. A letter has come from Sankara.
5. You are bringing books from the teacher.
6. We both go to the well every morning from home for bathing.
7. The stars fall from the sky.
8. The students are getting up from the beds.
9. They are bringing flowers from the creepers.
10. The letter has not come from the father.
11. They are going from village to village everyday.
12. Boys and girls are playing out side ("from") the school.
13. You are speaking everything except truth.
14. Why are you living out side ("from") the city.

-----*----

एकविंशः पाठः – Lesson 21

VI Case: Genetive Case

Genetive case has the significance of "possession"

इदं रामस्य गृहम् ।
This is Rama's house.

सीता रामस्य पत्नी ।
Sita is Rama's wife.

रामः कुशलवयोः पिता ।
Rama is the father of Kusa and Lava.

नासिका नेत्रयोः मध्ये अस्ति ।
The nose lies in middle of two eyes.

गुरुः शिष्याणां विजयेन तुष्यति ।
The teacher rejoices by the victory of the disciples.

सुग्रीवः वानराणां राजा ।
Sugriva is the king of monkeys.

राममूर्तेः गृहं कुत्र अस्ति ?
Where is Ramamurti's house ?

लक्ष्मीः क्षीराब्धेः पुत्री ।
Lakshmi lies the daughter of Milky ocean.

आर्यावर्तः हिमगिरिविन्ध्यगिर्योः मध्ये अस्ति ।
Aryavarta lies in the middle of Vindhyas.

जननी शिश्वोः क्रीडनं पश्यति ।
Mother sees the play of the two children.

नृपतयः कवीनां संमानं कुर्वन्ति ।
The kings give gifts to poets.

क्रीडाङ्गणे बालानां स्पर्धा चलति ।
The competition of the boys is taking place in the playground.

Mas.	रामस्य (of Rama)	रामयोः	रामाणां
	शिष्यस्य (of the disciple)	शिष्ययोः	शिष्याणां
	वानरस्य (of the monkey)	वानरयोः	वानराणां
	क्षीराब्धेः (of the milky ocean)	क्षीराब्ध्योः	क्षीराब्धीनां
	राममूर्तेः (of Ramamurti)	राममूर्त्योः	राममूर्तीनां

	कवेः (of poet)	कव्योः	कवीनां
	गुरोः (of teacher)	गुर्वोः	गुरूणां
	बन्धोः (of relative)	बन्ध्वोः	बन्धूनां
	भानोः (of sun)	भान्वोः	भानूनां
Fem.	रमायाः (of Rama)	रमयोः	रमाणां
	मत्या, मतेः (of intellect)	मत्योः	मतीनां
	नद्याः (of river)	नद्योः	नदीनां
	धेन्वाः धेनोः (of cow)	धेन्वोः	धेनूनां
	वध्वाः (of bride)	वध्वोः	वधूनां
Neu.	वनस्य (of forest)	वनयोः	वनानां
	वारिणः (of water)	वारिणोः	वारीणां
	मधुनः (of honey)	मधुनोः	मधूनां
	मम, मे (my)	आवयोः, नौ	अस्माकं, नः
	तव, ते (your)	युवयोः, वां	युष्माकं, वः
	तस्य (his)	तयोः	तेषां
	तस्याः (her)	तयोः	तासां
	अस्य of this (man)	अनयोः, एनयोः	एषां
	अस्याः of this (lady)	अनयोः, एनयोः	आसां
	एतस्य of this person	एतयोः, एनयोः	एतेषां
	एतस्याः of this lady	एतयोः, एनयोः	एतासां
Mas.	कस्य whose	कयोः	केषां
Fem.	कस्याः whose	कयोः	कासां

I. Fill up the blanks with sixth case forms of words given within brackets & Translate.

कृष्णः (वसुदेव) पुत्रः ।

दशरथः (रामलक्ष्मण) पिता ।

उमा (हिमगिरि) तनया ।

अयं (वाल्मीकि) आश्रमः ।

इदं (गुरु) अपवरकम् ।

इमानि (शिशु) क्रीडनकानि ।

II. Translate into Sanskrit.

1. He is Rama's brother.
2. Jatayu is Dasaratha's friend.
3. Pandavas are Pandu's sons.
4. This is Hari's book.
5. We are going to teacher's house.
6. Bhishma is the grandfather of Kauravas and Pandavas.

(अनुजः - younger brother, वयस्यः - - friend, पितामहः - grandfather).

------*------

द्वाविंशः पाठः - Lesson-22

VII. Case : Locative case

The locative case stands for the prepositions "in, on, at, about and among "

जनकः गृहे अस्ति ।
Father is in the house.

रसखण्डे माधुर्यं अस्ति ।

There is sweetness in sugarcandy.

रविवर्मा चित्रलेखने समर्थः ।

Ravivarma is an expert in painting.

जनाः ग्रामे नगरे वा वसन्ति ।

People live in village or town.

गजाः अरण्येषु वसन्ति ।

Elephants live in forests.

बालः आचार्यस्य पादयोः नमस्करोति ।

The boy bows at the (two) feet of the teacher.

पात्रेषु जलं नास्ति । (न + अस्ति)

There is no water in the vessels.

तिले तैलं अस्ति ।

There is oil in the sesame.

तैले स्नेहः अस्ति ।

There is stickiness in oil.

सर्वत्र ईश्वरः अस्ति ।

God is everywhere.

उदधौ तिमिङ्गिलाः चरन्ति ।

Whales move in ocean.

पाण्योः अंगुलयः सन्ति ।

There are fingers in (two) hands.

गिरिषु गुहाः सन्ति ।

There are caves in mountains.

रामुः गणिते निपुणः ।
Ramu is an expert in Mathematics.

माणवकस्य गुरुषु अधिका प्रीतिः ।
There is immense love for the student (use Genetive) in the teacher.

अहं बन्धुषु स्निह्यामि ।
I have love "in" relatives.

Mas.	ग्रामे in village	ग्रामयोः	ग्रामेषु
	अरण्ये in forest	अरण्ययोः	अरण्येषु
	पादे in foot	पादयोः	पादेषु
	उदधौ in ocean	उदध्योः	उदधिषु
	पाणौ in foot	पाण्योः	पाणिषु
	गिरौ in hill	गिर्योः	गिरिषु
	गुरौ in teacher	गुर्वोः	गुरुषु
	बन्धौ in relative	बन्ध्वोः	बन्धुषु
	शत्रौ in enemy	शत्र्वोः	शत्रुषु
Fem.	रमायां in Rama	रमयोः	रमासु
	मत्यां, मतौ in intellect	मत्योः	मतिषु
	नद्यां in river	नद्योः	नदीषु
	धेन्वां, धेनौ in cow	धेन्वोः	धेनुषु
	वध्वां in bride	वध्वोः	वधूषु
Neu.	वने in bride	वनयोः	वनेषु
	वारिणि in wate	वारिणोः	वारिषु

मधुनि in honey	मधुनोः	मधुषु
मयि in me	आवयोः	अस्मासु
त्वयि in you	युवयोः	युष्मासु
तस्मिन् in him	तयोः	तेषु
तस्यां in her	तयोः	तासु
अस्मिन् in this (Man)	अनयोः	एषु
अस्यां in this (lady)	अनयोः	आसु
एतस्मिन् in this (man)	एतयोः, एनयोः	एतेषु
एतस्यां in this (lady)	एतयोः, एनयोः	एतासु
कस्मिन् in this (man)	कयोः	केषु
कस्यां in whom (fem.)	कयोः	कासु

I. Translate into Sanskrit.

1. People live in cities.
2. Lotuses bloom in the ponds.
3. I read lessons 'in' the book.
4. You are living in a city.
5. Do you have taste in Mathematics or in Science?
6. Lord Vignesvara has taste in 'modaka ' (a sweet meat), Kapittha fruit and jambu fruit.
7. How many fingers are there in hands ?
8. How many fingers are there in legs?
9. He is filling up water in the vessels.
10. Sakuntala is the best among dramas..

अधिकं - much, कमलानि - lotuses, वा or, च - and, कति - how many, पूरयामि - fill up, श्रेष्ठः - best, रुचिः - taste.

II. Fill up the blanks with Locative case forms of words given within brackets and Translate.

1. माता (पुत्र) स्निह्यति ।
2. (पर्वत) वृक्षाः सन्ति ।
3. मुनयः (आश्रम) वसन्ति ।
4. मार्कण्डेयस्य (शिव) भक्तिः ।
5. प्रह्लादस्य (विष्णु) भक्तिः ।
6. मम गुरुः (विज्ञान) निपुणः !
7. हिमालयः (गिरि) उन्नतः ।
8. मृगाणां (पाद) खुराः सन्ति ।
9. वयं (कर्ण) कुण्डले धरामः ।
10. ईश्वरः (दीन) दयां करोति ।

---*----

त्रयोविंशः पाठः - Lesson-23

VIII case - Vocative case

संबोधन - प्रथमा

The vocative case forms are used for calling or addressing persons (Eg : Oh! Rama! Oh, child, Oh! student) The Vocative forms are generally used with imperative mood verbal forms. The imperative forms indicate order or sometimes a forceful request too. They are effectively used in II person forms, as for example in, "Rama, come here" or in III person forms like "Let him bring water" or "Let her sing a song". In the I person it has a little more force as in 'I have to read lessons' or 'We have to go to school' The personal pronoun forms and the corresponding imperative forms are given below. Please match them and learn the structure.

अहं	आवां	वयं	पठानि	पठाव	पठाम
त्वं	युवां	यूयं	पठ	पठतं	पठत
सः	तौ	ते			
सा	ते	ताः	पठतु	पठतां	पठन्तु
तत्	ते	तानि			

अहं पठानि - I have to read.

आवां पठाव - We (two) have to read.

वयं पठाम - All of us have to read.

त्वं पठ - You read.

युवां पठतं - You both read.

यूयं पठत - You (all) read.

सः- सा-तत् पठतु - Let He / She / It read .

तौ-ते-ते पठतां - Let them both read.

ते- ताः - तानि पठन्तु - Let them read.

I. Make sentences with the following verbal forms

पश्यानि	पश्याव	पश्याम
लिखानि	लिखाव	लिखाम
वसानि	वसाव	वसाम
गच्छानि	गच्छाव	गच्छाम
चराणि	चराव	चराम

Observe the sentences

1. राम ! त्वं पठ ।

Rama! you read.

2. बालौ ! युवां पुष्पाणि पश्यतम् ।

Boys ! (two) you both see the flowers.

3. वीराः ! यूयं सीमान्तं रक्षत ।

Brave men! All of you protect the borders.

Vocative case forms.

राम	रामौ	रामाः
रमे	रमे	रमाः
वन	वने	वनानि:
हरे	हरी	हरयः
मते	मत्यौ	मतयः
नदि	नद्यौ	नद्यः
जननि	जनन्यौ	जनन्यः
श्रीः	श्रियौ	श्रियः
वारि-वारे	वारिणी	वारीणि
दधि-दधे	दधिनी	दधीनि
शंभो	शंभू	शंभवः
धेनो	धेनू	धेनवः
वधूः	वध्वौ	वध्वः

----*----

चतुर्विंशः पाठः - (Revision-2)

Sentence structure (Revision 2)

Note the verbal forms of the root अस् to be

अस्ति स्तः सन्ति III person

असि स्थः स्थ II person

अस्मि स्वः स्मः I person

अस्ति He is, असि you are, अस्मि I am

Translate the following sentences into English and compare with the key given in the end.

1. सः कुत्र अस्ति ?
2. त्वं कुत्र असि ?
3. अहं कुत्र अस्मि ?
4. ते तत्र न सन्ति ?
5. यूयं कुत्र स्थ ?
6. वयं अत्र न स्मः ।
7. सः किं हसति ?
8. त्वं किमर्थं हससि ?
9. युवां वृथा हसथः ।
10. अहं गुरुं नमामि ।
11. वयं देवं नमामः ।
12. सुप्रभातं रमेश !
13. भो आर्य ! सुदिनम् ।
14. अन्तः आगच्छ ।
15. कुतः बहिः तिष्ठसि ?
16. अपि कुशलम् ?
17. आं, सर्वत्र कुशलम् ।
18. कुत्र वससि ?
19. मित्रस्य गृहे ।

20. प्रातराशः सज्जः ।

21. आगच्छ । सह खादावः ।

22. इदं वार्तापत्रं पठ ।

23. अहं शीघ्रं आगच्छामि ।

24. चतुष्पदे सुखं उपविश ।

25. अहं अन्तः गच्छामि ।

26. सः तत्र तिष्ठतु ।

27. इदानीं का वेला ?

28. प्रातः सप्तमी होरा ।

29. सः विलंबं करोति ।

30. त्वं विलंबं मा कुरु ।

31. पुनः मिलामः ।

32. अभिवादये।

33. आपृच्छे ।

34. उपाहारगृहं कुत्र वर्तते ?

35. उपाहारगृहं समीपे एव वर्तते ।

36. त्वं कुत्र गच्छसि ?

37. अहं क्रीडाङ्गणं गच्छामि ।

38. कृपया क्षमस्व ।

39. अहं क्षन्तव्यः ।

40. चिन्ता मा अस्तु ।

41. मा शुचः ।

42. आर्य ! वन्दे ।

43. आर्ये ! नमस्ते ।

44. महाशय ! कुत आगच्छसि ।

45. महाशये । अहं तञ्जापुरात् आगच्छामि ।

46. आर्य ! सुसायमहः ।

47. महोदय ! सुरात्रिः ।

48. धन्यः अस्मि । (धन्योऽस्मि)

49. धन्या अस्मि ।

50. कृतज्ञः अस्मि ।

51. कृतज्ञा अस्मि ।

52. अनुगृहीतः अस्मि - अनुगृहीतोऽस्मि ।

53. शिवः मार्गः भवतु । - शिवो मार्गो भवतु । शिवाः ते पन्थानः सन्तु ।

54. ते यात्रा निर्विघ्ना भवतु ।

55. सुकृतं अस्तु ।

56. शुभं अस्तु । स्वस्ति अस्तु ।

57. विजय कुमार ! कुतः आगच्छसि ।

58. मैथिलि ! विद्याशालातः ।

59. विजयकुमार ! तव हस्ते घटी अस्ति वा ?

60. कति होराः गताः ?

61. इदानीं समयः कः ?

62. सायं पञ्चमहोरातः परं पञ्च निमेषाः ।

63. मध्याह्ने द्वादशहोरातः पूर्वं विंशतिः निमेषाः ।

64. खेलाङ्गणं गतः किम् ?

65. नहि । श्वः परीक्षा ।

66. व्यायामं करोषि किम् ?
67. प्रतिदिनं सायं व्यायामं करोमि ।
68. किं तुभ्यं व्यायामः रोचते ?
69. क्रीडातः व्यायामं रोचये ।
70. कदा तव विरामः ?
71. वर्षारम्भात् ।
72. कति दिनानि यावत् विरामः ?
73. दश दिनानि यावत् ।
74. विरामं कथं नयसि ?
75. अग्रे परीक्षा आगच्छति ।
76. ततः पठन् अस्मि ।
77. नीचैः तिष्ठ ।
78. उच्चैः आरोह ।
79. बहिः मा गच्छ ।
80. शनैः शनैः चल ।
81. मन्दं मन्दं कुरु ।
82. शीघ्रं बल ।
83. तत्र मा गच्छ ।
84. सर्वत्र मा विचर ।
85. एकत्र एव तिष्ठ ।
86. सः यत्र कुत्र अपि गच्छति ।

Lesson - 24
Key

1. Where is he?
2. Where are you?
3. Where am I?
4. They are not there.
5. Where are you (plu.)?
6. We are not there.
7. Is he laughing?
8. Why are you laughing?
9. You are laughing purposelessly.
10. I salute the teacher.
11. We salute the God.
12. Ramesh ! good morning.
13. Oh! Sir! Good day.
14. Come in.
15. Why are you standing out?
16. Are you fine?
17. Yes, fine everywhere (everybody is fine)
18. Where do you live?
19. In the friend's house.
20. The breakfast is ready.
21. Come. Let us eat together.
22. Read this Newspaper.
23. I am coming quickly.
24. Sit comfortably in the chair.
25. I am going in.
26. Let him remain there.
27. What is the time now?

28. 7'o' clock in the morning.
29. He is causing delay.
30. Do not cause delay.
31. Let us meet again.
32. I salute.
33. I take leave.
34. Where is the canteen?
35. The canteen is nearby.
36. Where do you go?
37. I am going to the playground.
38. Please excuse (me)
39.I am fit to be excused.
40. Do not worry.
41. Do not grieve.
42. Sir, I salute.
43. Madam! salutations to you.
44. Noble Sir! Wherefrom are you coming?
45. Noble Madam! I am coming from Tanjore.
46. Sir, Good evening!
47. Sir, Good night!
48. I am thankful (Masc. form)
49. I am thankful (Fem. form)
50. I am grateful (Masc. form)
51. I am grateful (Fem. form)
52. I am favoured.
53. Good bye (literally, let your path be auspicious)
54. May your journey be free from impediments.
55. Good luck.
56. Let there be auspiciousness.
57. Vijayakumara ! Where from are you coming?
58. Maithili, from the school.

59. Vijayakumara ! Is there a watch in your hand ? (Do you have a watch)
60. How many hours have passed? (What is the time?)
61. What is the time now?
62. Five minutes past 5 o' clock in the evening.
63. Twenty minutes to 12 o'clock noon.
64. Have you gone to playground?
65. No. (There is) exams tomorrow.
66. Do you perform exercise?
67. I do the exercise every evening.
68. Do you like exercise?
69. I prefer exercise to play.
70. When is your holiday?
71. From the New year.
72. How many days of holidays?
73. Ten days.
74. How do you spend holidays?
75. The examinations come after that.
76. Therefore I keep reading.
77. Stand down here.
78. Climb up.
79. Do not go out.
80. Move slowly.
81. Do (it),slowly.
82. Walk fast.
83. Do not go there.
84. Do not wander everywhere.
85. Stand at one place.
86. He goes somewhere.

पञ्चविंशः पाठः - Lesson 25

Sentence Structure

Each language has got its own specialities. This has to be borne in mind while translating from one language to the other. Translate the following sentences into English. Refer to the key given at the end of the exercise after completing the exercise.

1. पद्यां अनुसर ।
2. जलं स्पृश ।
3. पादौ क्षालय ।
4. सोपानं आरोह ।
5. धर्मं चर ।
6. शतं जीव ।
7. दीर्घायुः भव ।
8. शुभं आचर ।
9. अशुभं त्यज ।
10. भद्रं पश्य
11. भद्रं शृणु ।
12. भद्रं वद । अभद्रं मा वद ।
13. पाठशालां प्रविश ।
14. गर्वं त्यज ।
15. विनयं दर्शय ।
16. गृहं गच्छ ।

17. पुस्तकं पठ।
18. पत्रं लिख ।
19. फलं खाद ।
20. दुग्धं पिब ।
21. एकाकी नदीं मा गच्छ ।
22. सत्यं वद ।
23. पुष्पं जिघ्र ।
24. अत्र तं न आनय ।
25. तत्र एव तं नय ।
26. पुस्तकं गृहं नय ।
27. मोहनः गृहं प्रविशति ।
28. सः कवाटं पिदधाति ।
29. त्वं अर्गलं निधेहि ।
30. सः मार्गं रुणद्धि ।
31. राजुः तत्र पुस्तकं पठति ।
32. सीता जलं गृहं आनयति ।
33. हरिः फलं तत्र नयति ।
34. यः अनृतं वदति सः दुःखं अनुभवति ।
35. रामः सदा ऋतं आचरति ।
36. सः सत्यं भाषते ।
37. राधा सत्यं वदति । असत्यं न वदति ।
38. हरिः क्षेत्रं पालयति, ततः तत्र वसतिं ।
39. बालः सदा क्रीडति ।

17. पुस्तकं पठ।
18. पत्रं लिख ।
19. फलं खाद ।
20. दुग्धं पिब ।
21. एकाकी नदीं मा गच्छ ।
22. सत्यं वद ।
23. पुष्पं जिघ्र ।
24. अत्र तं न आनय ।
25. तत्र एव तं नय ।
26. पुस्तकं गृहं नय ।
27. मोहनः गृहं प्रविशति ।
28. सः कवाटं पिदधाति ।
29. त्वं अर्गलं निधेहि ।
30. सः मार्गं रुणद्धि ।
31. राजुः तत्र पुस्तकं पठति ।
32. सीता जलं गृहं आनयति ।
33. हरिः फलं तत्र नयति ।
34. यः अनृतं वदति सः दुःखं अनुभवति ।
35. रामः सदा ऋतं आचरति ।
36. सः सत्यं भाषते ।
37. राधा सत्यं वदति । असत्यं न वदति ।
38. हरिः क्षेत्रं पालयति, ततः तत्र वसतिं ।
39. बालः सदा क्रीडति ।

40. इदं जलं अशुचि, ततः एतत् मा स्पृश ।

41. राम ! त्वं कुत्र गच्छसि ?

42. वासो ! अहं क्रीडाङ्गणं गच्छामि ।

43. अश्वः किं खादति ? किं पिबति ?

44. अश्वः घासं खादति, निर्मलं जलं पिबति ।

45. गजः किं खादति ?

46. गजः अन्नं फलानि नारिकेलपत्राणि च खादति ।

47. त्वं यानं आरोह ।

48. एतत् महायानं पत्तनं गच्छति ।

49. आचार्यः बालं प्रश्नं पृच्छति ।

50. त्वं प्रश्नं पृच्छ ।

51. अहं अनुपदं उत्तरं वदामि ।

52. रथं पश्यामि ।

53 वाहनं आरोहामि ।

54. जननी अन्नं पचति ।

55. अहं संस्कृतं वदामि ।

56. त्वं भोजनं स्वीकुरु ।

57. आचारः सुखं ददाति ।

58. धनं विना नरः न प्रकाशते ।

59. जलं विना पद्मं न रोहति ।

60. मां विना पुत्रः न गच्छति ।

61. जलं विना नरः न जीवति ।

62. रविं नम ।

63. रामुं व्याधिः पीडयति ।

64. स्तेनः धनं चोरयति ।

65. कपिः वृक्षं आरोहति ।

66.अग्निः पलालं दहति ।

67. नृपतिः शत्रुं जयति ।

68. अतिथिः गृहं आगच्छति ।

69. अहं सूर्यं वन्दे ।

70. रामः कुसुमं क्रीणाति ।

71. सिंहः हरिणं हन्ति ।

72. शिक्षकः देहव्यायामं बोधयति ।

73. बुधः असत्यं न वदति ।

74. अहं नारिकेलोदकं पिबामि ।

75. व्याघ्रः मांसं खादति ।

76. बालकः शष्कुलीं भक्षयति ।

77. सः घृतं लिहति ।

78. गजः जलं चूषति ।

79. बिडालः क्षीरं लिहति ।

80. साधुः कदलीफलं अत्ति ।

81. जनकः पुत्रं क्षाम्यति ।

82. कण्टकः पादं विध्यति ।

83. भृत्यः भारं वहति ।

84. मूर्खः बुधं निन्दति ।

85. कृषकः धान्यं वपति ।

86. कृषीवलः क्षेत्रं कृषति ।

87. इदं मधुरं दुग्धम्, इदं पिब ।

88. इदं रम्यं आभरणं, इदं धारय ।

89. इमे मधुराः शालयः, इमान् पच ।

90. राहुः सूर्यं ग्रसते ।

91. दुःखं मां बाधते ।

92. कपिः गिरिं लङ्घते ।

93. पापं कर्म दुःखं ददाति ।

94. शिष्यः गुरुं अनुचरति ।

95. बालः पितरं अनुसरति ।

96. सीता रामं अनुवदति ।

97. नृपः राज्यं अधिकरोति ।

98. विद्या ज्ञानं दीपयति ।

99. कन्य शरीरं अलङ्करोति ।

100. विज्ञानी विमानं आविष्करोति ।

101. यतिः धनं न स्वीकरोति ।

102. रामुः गोपालं अनुकरोति ।

103. विद्वान् छलं परिहरति ।

104. साधुः सत्यं व्याहरति ।

105 पत्नी पतिं अनुनयति ।

106. रामः सीतां परिणयति ।

107. कम्बः रामायणं प्रणयति ।

108. लक्ष्मणः शत्रुं अपनयति ।

109. पिता पुत्रं उपनयति ।

110. गुरुः शिष्यं विनयति ।

111. विश्वनाथः गुरुं सेवते ।

112. सिंहः वनं गाहते ।

113. छात्रः तटाकं गाहते।

114. मेधावी दुःखं सहते ।

115. त्वं फलानि वितर ।

116. अहं नदीं तरामि ।

117. गिरिं निकषा कपयः चरन्ति ।

118. अजः तृणं चरति ।

119. नृपः दुर्जनं शत दण्डयति ।

120. तण्डुलान् ओदनं पचति ।

II. Translate into English.

इदं पत्रं नय । तत् फलं इह आनय ।

रामः इह तिष्ठति । कृष्णः तत्र वसति ।

अत्र एव त्वं वससि । रामः सदा अटति ।

मन्दं मन्दं सा चलति । एषा शीघ्रं गच्छति ।

मोहनः द्रुतं धावति । कृष्णः मन्दं धावति ।

सा सत्यं वदति । एषः अनृतं सदा वदति ।

सः गृहं एव आगच्छति, वनं न गच्छति ।

एषा क्षीरं एव पिबति, अन्नं न खादति ।

गुरुः प्रश्नं पृच्छति । शिष्यः उत्तरं यच्छति ।

अहं सत्यं व्याहरामि, अनृतं न वदामि ।

तौ क्षीरं पिबतः, फलं खादतः, बहिः चरतः च ।

बालं गृहं नय । सः रोदिति ।

बालं प्रश्नं पृच्छामि । सः उत्तरं वदति।

अटति - wanders

मन्दं मन्दं - slowly

प्रश्नः - question

उत्तरं - answer

पृच्छति - He asks

द्रुतं शीघ्रं - fast

व्याहरामि - I speak

रोदिति - (He) cries

Lesson - 26

Key

1. Follow the footpath.
2. Touch the water.
3. Cleanse the feet.
4. Climb the staircase.
5. Follow virtue.
6. Live for hundred (years).
7. Live long.
8. Practice auspiciousness.

9. Abandon in auspiciousness.
10. See good.
11. Hear good.
12. Speak good. Do not speak bad
13. Enter school.
14. Abandon pride.
15. Show modesty.
16. Go home.
17. Read book.
18. Write letter.
19. Eat fruit.
20. Drink milk.
21. Do not go to the river alone.
22. Speak truth.
23. Smell flower.
24. Do not bring him here.
25. Take him only there.
26. Take home the book.
27. Mohan enters home.
28. He is closing the door.
29. You fasten the bolt.
30. He is blocking the path.
31. Raju is reading the book there.
32. Sita is bringing water to the house.
33. Hari is taking the fruits there.
34. He who speaks falsehood, experiences misery.
35. Rama always adopts straight for wardness.
36. He speaks the truth.
37. Radha speaks truth, does not speak falsehood.
38. Hari guards the field. So he lives there.

39. The boy always plays.
40. This water is impure. Therefore do not touch it.
41. Rama! Where are you going?
42. Vasu, I am going to the playground.
43. What does the horse eat? What does it drink?
44. The horse eats grass, drinks pure water.
45. What does the elephant eat?
46. The elephant eats rice, fruits and coconut leaves.
47. You ascend the vehicle.
48. This bus goes to the town.
49. The teacher asks the boy a question.
50. You ask the question.
51. I am giving the reply instantly.
52. I see the chariot.
53. I ascend the the vehicle.
54. Mother cooks food.
55. I speak Sanskrit.
56. You accept the food.
57. Good conduct gives happiness.
58. Man does not shine without money.
59. The lotus does not grow without water.
60. The son does not go without me.
61. Man does not live without water.
62. Salute the sun.
63. Disease afflicts Ramu.
64. The thief steals money.
65. The monkey climbs the tree.
66. Fire burns the rubbish.
67. The king conquers the enemy.
68. The guest comes home.

69. I salute the sun.
70. Rama buys flower.
71. The lion kills the deer.
72. The instructor teaches the exercises.
73. Wiseman does not speak falsehood.
74. I drink coconut water.
75. The tiger eats the flesh.
76. The boy eats the snacks (Murukku).
77. He licks the ghee.
78. The elephant sips water.
79. The cat licks the milk.
80. The nobleman eats plaintain.
81. The father excuses the son.
82. The thorn pricks the foot.
83. The servant bears the load.
84. The fool condemns the wiseman.
85. The farmer sows the seeds.
86. The peasant ploughs the field.
87. This is sweet, milk, drink it.
88. This is a beautiful ornament. Wear it.
89. These are good rice. Cook them.
90. Rahu catches the sun.
91. Misery affects me.
92. The monkey crosses the hill.
93. Sinful deed brings misery.
94. The disciple follows the teacher.
95. The boy follows the father.
96. Sita speaks following Rama.
97. The king rules the kingdom.
98. Learning kindles knowledge.

99. The girl adorns her body.
100. The scientist creates an aeroplane.
101. The holyman does not take money.
102. Ramu follows Gopala in action.
103. The learned man avoids deceit.
104. The noble man speaks truth.
105. The wife pacifies the husband.
106. Rama marries Sita.
107. Kamba composes Ramayana.
108. Lakshmana despatches the enemy.
109. Father brings the son near.
110. The teacher trains the disciple.
111. Visvanatha serves the teacher.
112. The lion enters the forest.
113. The student enters the pond.
114. A wiseman bears the misery.
115. You distribute the fruits.
116. I cross the river.
117. The monkeys move about in the proximity of the hill.
118. The goat moves about for grass.
119. The king punishes the wicked man (with) hundred (rupees).
120. She cooks the rice as food.

षड्विंश पाठः -Lesson 26

त्वं - भवान् - You - You (Honour)

The usual second person Singular personal pronoun in Sanskrit is त्वं. In addition to this we also have an honorofic term भवान् which is used for addressing.

respectable persons and elders in Masculine Gender. The corresponding feminine form is भवती. But while using these forms, the verbal form should be in Third person.

Example :

भवान् अत्र फलं आनयति । You are bringing a fruit here.

भवती विद्यालयं गच्छति । You (Fem.) are going to the school.

भवत्या सह अहं अपि आगच्छामि। I am also coming along with you (fem.).

भवन्तं अहं अनुसरामि । I am following you.

भवतीं सः तत्र नयति । He is taking you (Fem.) there.

भवता सह रामः क्रीडति । Rama plays with you.

It may be noted that भवान् and भवती govern the verb directly and hence the Third person singular verbal forms are used. While the other case forms of भवान् and भवती are used, the actual subject governs the verb.

सप्तविंशः पाठः – Lesson 27

Instrumental case – Sentence Structure Translate into English (key is given at the end of the lesson)

1. एषः दक्षिणेन हस्तेन लिखति ।
2. सा वामेन हस्तेन लिखति ।
3. त्वं केन हस्तेन लिखसि ।
4. अहं अनेन एव लिखामि ।
5. अहं पादाभ्यां चलामि ।
6. त्वं दन्तैः इक्षुकाण्डं चर्वसि ।

7. त्वं केन खेलसि ?

8. त्वं कृष्णेन कन्दुकेन क्रीड ।

9. दुष्टः बालः शिलाखण्डेन मण्डूकं प्रहरति ।

10. जननी पुत्रं हस्ताभ्यां उपगूहते ।

11. श्यामः जलेन मुखं प्रक्षालयति ।

12. त्वया सह अहं पत्तनं गच्छामि ।

13. गुरुः छात्रैः साकं अटति ।

14. रामेण विना क्रीडाङ्गणं गच्छामि ।

15 श्रमेण धनं सम्पादयति ।

16 बुद्धिः विद्यया वर्धते ।

17. अलं वेगेन, मन्दं गच्छ ।

18. कृष्णेन तुल्यः नरः न अस्ति

19. कुचेलेन गोविन्दः मैत्रीः भजते ।

20. विश्वस्तेन भृत्येन कार्यं निर्वह ।

21. दशरथः पुत्रैः पूर्णः अस्ति ।

22. कुचेलः धनेन रिक्तः भवति ।

23. श्रमेण असाध्यं न अस्ति ।

24. अहं अनृतेन लज्जे ।

25. धनेन हीनः लज्जते ।

26. सः नियमेन पठति ।

27. राजा नियमेन राज्यं पालयति ।

28. रजकः फेनकेन वस्त्रं शोधयति ।

29. माता गुडेन भक्ष्यं करोति ।

30. प्रह्लादः भगवता रक्षितः ।

31. त्वं केन पश्यसि ?

32. अहं नेत्राभ्यां पश्यामि ।

33. सः केन शृणोति

34. सः कर्णाभ्यां शृणोति ।

35 अहं दन्तैः दशामि ।

36. सः शष्कुलीं दन्तैः चर्वति ।

37 पेयां जिह्वया लिहसि ।

38 अहं आस्येन नासिकया च श्वसिमि ।

39. सः हस्ताभ्यां पुस्तकं आददाति ।

40. रामः खगं हस्ताभ्यां स्पृशति ।

41. विष्णुः तुलसीं नासिकया जिघ्रति ।

42. अहं पादाभ्यां चलामि ।

43. अहं वाचा वदामि ।

44. सः भुजाभ्यां आलिङ्गति ।

45. अंगुलीभिः रामनाम गणयति ।

46. नासिकया गन्धं अनुभवामि ।

47. माधवः उरसा लक्ष्मी धरति ।

48. आदिशेषः फणैः पृथिवीं धरति ।

49. चित्रकारः तूलिकया चित्रं लिखति ।

50. भारवाहः शिरसा भारं वहति ।

51. रजकः हस्ताभ्यां वस्त्रं क्षालयति ।

52. तक्षकः क्रकचेन वृक्षं भिनत्ति ।

53. चोरः पादाभ्यां द्रुतं धावति ।

54. गायकः उच्चेन स्वरेण गायति ।

55. तन्तवायः तुन्तुभिः पटं वयति ।

56. कुब्जः दण्डेन चरति ।

57. खञ्जः दण्डेन चलति ।

58. अन्धः स्पर्शेन जानाति ।

59. मालाकारः पुष्पाणि सूत्रेण ग्रथ्नाति ।

60. कुम्भकारः मृत्तिकया घटं तनोति ।

61. लोहकारः अग्निना लोहं तापयति ।

62. आपणिकः शकटेन वस्तूनि आनयति ।

63. चर्मकारः चर्मणा उपानहौ रचयति ।

64 गोपालः दण्डेन धेनू ः शाद्वलां भूमिं नयति ।

65 कर्मकारः श्रद्धया कर्म करोति ।

66. सेवकः नियमेन प्रातः इह आगच्छति ।

67. कार्यं उद्यमेन सिध्यति ।

68. व्याधः वागुरया मृगं नियच्छति ।

69. सारथिः अश्वं कशया ताडयति ।

70. सीता वीणया गायति ।

71. स्वर्णकारः व्रश्चनेन स्वर्णं खण्डयति ।

72. यतिः दण्डेन राजते ।

73. कितवः अक्षैः दीव्यति ।

74. कपिः जवेन उत्पतति ।

75. इष्टकाभिः भवनं रचयति ।

76. कुञ्चिकया कवाटं उद्घाटयति ।

77. कुञ्चिकया तालिकां विबध्नाति ।

78. कृपणः मृत्तिकया वित्तं निगूहति ।

79. खनित्रेण भूमिं खनति ।

80. घरट्टेन तण्डुलं पिनष्टि ।

81. ओदनेन क्षुधां शमयति ।

82. ऐश्वर्येण अवलेपं भजते ।

83. कुंकुमतिलकेन ललाटं शोभते ।

84. शिशुः हस्तेन अग्निं स्पृशति ।

85. शिशुं अन्यतः नय ।

86. सः कशया अश्वं ताडयति ।

87. शकटं चक्राभ्यां चलति ।

88 दानेन वैरं नश्यति ।

89. बुधः विद्यया लसति ।

90. धनेन विहीनं बन्धुः त्यजति ।

91. धनेन मानवः श्रमं निस्तरति ।

92. सह, साकं, सार्धं, समं सीतया सह/साकं/सार्धं/समं रामः वनं गच्छति।

93. मृगाः मृगैः सह यान्ति ।

94. मूर्खाः मूर्खैः सह व्रजन्ति ।

95. बुधः बुधेन सह सङ्गच्छते ।

96. दुर्जनः दुःखेन जीवति ।

97. सज्जनः सुखेन जीवति ।

Key to Lesson 27

1. He is writing with his right hand.
2. She is writing with her left hand.
3. With which hand are you writing?
4. I am writing only with this hand.
5. I move by (with) my legs.
6. You are crushing the sugarcane by your teeth.
7. With whom do you play?
8. You play (with) ball with Krishna.
9. The mischevous boy is hitting the frog with a stone.
10. The mother is embracing the son with her arms.
11. Syama is cleaning his face with water.
12. I go to the town with you.
13. The teacher is moving about with the students.
14. I am going to the playground without Rama.
15. He earns money by labour.
16. The brain grows by learning.
17. Enough of speed. Go slow.
18. There is no man equal to Krishna.
19. Govinda is seeking friendship with Kuchela.
20. Manage the job with a faithful servant.
21. Dasaratha in full (remains satisfied) with his sons.
22. Kuchela remains without money.
23. There is nothing impossible with effort.
24. I shy away from falsehood.

25. One without money shies away.
26. He reads systematically.
27. The king protects the kingdom systematically.
28. The washerman washes the clothes with soap.
29. Mother makes sweetmeat with jaggery.
30. Prahlada is protected by God.
31. With what do you see?
32. I see with my eyes.
33. With what does he hear?
34. He hears with his ears.
35. I bite with my teeth.
36. He munches the saskuli (a savoury) with his teeth.
37. You lick the gruel with the tongue.
38. I inhale with my mouth and nose.
39. He takes up the book with his hands.
40. Rama touches the bird with his hands.
41. Vishnu smells the Tulasi by his nose.
42. I move by my feet.
43. I speak by words.
44. He embraces with his arms.
45. He counts Rama's name by fingers.
46. I experience smell by my nose.
47. Madhava bears Lakshmi by chest.
48. Adisesha bears the earth by the hoods.
49. The painter paints the portrait by the brush.
50. The porter bears the weight by his head.
51. The washerman is washing the clothes with his hands.
52. The carpenter splits the tree with the saw.
53. The thief runs fast with the feet.

54. The singer sings by (at) the high pitch.
55. The weaver weaves the cloth with yarn.
56. The dwarf walks with the stick.
57. The lame moves with a stick.
58. The blind knows by touch.
59. The garland maker arranges the flowers with the thread.
60. The potter makes the pot with clay.
61. The ironsmith heats the metal by fire.
62. The shop keeper brings things by cart.
63. The cobbler makes the shoes with leather.
64. Gopala is leading the cows to the grassy land by a stick.
65. The worker does his job with sincerity.
66. The servant comes here in the morning systematically.
67. The work gets completed by effort.
68. The hunter binds the deer with the net.
69. The charioteer whips the horse with the whip.
70. Sita sings with Veena.
71. The goldsmith cuts the gold with the cutter.
72. The monk shines with the stick.
73. The gambler gambles with the dice.
74. The monkey jumps with speed.
75. He builds the house with bricks.
76. He opens the door with the key.
77. He locks the lock with the key.
78. The miser hides the money with sand.
79. He digs the ground with spade.
80. He grinds the rice by machine.
81. He quenches hunger with rice food.
82. He gets haughtiness by wealth.

83. The forehead shines by Tilak.
84. The child touches the fire with hand.
85. Take the child away.
86. He beats the horse with the whip.
87. The cart runs by wheels.
88. Enemity disappears by charity.
89. Wiseman shines by learning.
90. The relative discards man without money.
91. Man crosses the crisis with money.

Note :- The words सह, समं, साकं and सार्धं are used in the sense of alongwith and they govern a noun with Instrumental case.

92. Rama goes to forest with Sita.
93. The deer go with the deer.
94. The fools move with the fools.
95. The wise gets associated with the wise.
96. The wickedman lives with misery.
97. The goodman lives with happiness.

Spoken Sanskrit

अये स्वामिनाथ ! सुप्रभातम् । Swaminatha, good morning

आगच्छ, अन्तः आगच्छ । Come. Come in.

उपविश, का वार्ता ? Sit, what is the news?

स्वस्ति, आगच्छामि । Good. I shall come.

सर्वत्र कुशलम् । It is fine, everywhere.

चिराय त्वं पश्यामि । I am seeing you after a long time.

कदा आगतः? रात्रौ वा? When did you come ? In the night?

ह्यः प्रातः एव । Yesterday morning itself.

कुत्र अवसः ? Where did you stay ?

मम सहोदरस्य गृहे । In my brother's house.

-----•-----

अष्टाविंशः पाठः - Lesson 28

Translate the following sentences:

1. खेलनाय कन्दुकं यच्छति ।
2. खेलनाय कन्दुकेन अलम् ।
3. पानाय फलरसः अस्ति ।
4. वासाय गृहं सज्जम् ।
5. आरोहणाय अश्वः सज्जः ।
6. बालकेभ्यः पुस्तकानि वितरति ।
7. रामाय फलानि रोचन्ते ।
8. लोकाय स्वस्ति भवतु ।
9. स्वस्ति प्रजाभ्यः भवतु ।
10. याचना माननाशाय ।
11. जनः कल्याणाय यतते ।
12. तण्डुलाय धनं यच्छति ।
13. तिलेभ्यः माषान् प्रयच्छति ।
14. फलाय उद्यानं व्रजति ।
15. माता पुत्राय न क्रुध्यति ।
16. नृपः प्रजायै न द्रुह्यति ।
17. मात्रे पित्रे च नमः ।

18. अहं जयाय यत्नं करोमि ।
19. दानाय फलं क्रीणाति ।

Key to Lesson 28

1. He gives the ball for playing.
2. The ball is enough for playing.
3. There is fruit juice for drinking.
4. The house is ready for living.
5. The horse is ready for ascending.
6. He gives books for the boys.
7. The fruits are to the liking to Rama (Rama likes fruits)
8. Let there be well-being to the world.
9. Let there be well being to the people.
10. Begging (leads) to loss of prestige.
11. Man tries for good.
12. He gives money for (buying) rice.
13. He gives black gram for sesame.
14. He goes to the garden for fruits.
15. The mother is not angry to(wards) the son.
16. The king does not do injustice to people.
17. Salutations to father and mother.
18. I am trying for victory.
19. He buys fruits for giving away.

---*----

एकोनत्रिंशः पाठः Lesson-29

Ablative case - Sentence Structure

Translate into English

1. वानरः वृक्षात् अवतरति ।
2. बालुः ग्रामात् आगच्छति ।
3. कामात् क्रोधः जायते ।

4. अजीर्णात् ज्वरः जायते ।
5. भूमेः लता जायते ।
6. रैडियोयन्त्रतः गानं प्रभवति ।
7. रावणः रामात् बिभेति ।
8. दुष्टः माणवः गुरोः बिभेति ।
9. अहं वृष्टेः पुस्तकं रक्षामि ।
10. वृश्चिकात् शिशुं रक्षति ।
11. नरः अश्वात् पतति ।
12. माणवः पीठात् उत्तिष्ठति ।
13. चन्द्रः सूर्यात् प्रकाशं लभते ।
14. किङ्करः कूपात् जलं आनयति ।
15. शृगालात् भयं भवति ।
16. नृपः प्रासादात् पश्यति ।
1.7. व्यायामात् बलं भवति ।
18. सहपठनात् विद्या स्थिरा भवति ।
19. अतिपरिचयात् अवज्ञा भवति ।
20. दुग्धात् दधि जायते ।
21. पर्जन्यात् अन्नं भवति ।
22. दानात् सम्मानं लभते ।
23. शिशुः लालनात् प्रीतः भवति ।
24. अतिलालनात् बालः दुष्टः भवति ।
25. विनयात्- बालः साधुः भवति ।

26. सन्तोषात् परमं सुखं न अस्ति ।
27. अनृतात् परमं पातकं न अस्ति ।
28. तृष्णायाः परः व्याधिः न अस्ति ।
29. धनात् परमं प्रियं न अस्ति ।
30. कुंकुमकेसरं काश्मीरात् उत्पद्यते ।
31. कस्तूरी हरिणात् उत्पद्यते ।
32. अहं गुरोः व्याकरणं पठामि ।
33. वित्तागारात् धनं आददामि ।
34. नीचात् नरात् अपसरति ।

Key to Lesson No. 29

1. The monkey is descending from the tree.
2. Balu is coming from village.
3. Anger arises from desire.
4. Fever arises from indigestion.
5. The creeper grows from earth.
6. Music emanates from Radio.
7. Ravana has fear from Rama.
8. The mischevous student has fear from the teacher.
9. I am guarding the book from rain.
10. He saves the child from scorpion.
11. The man falls from the horse.
12. The student rises from the seat.
13. The moon gets light from the sun.
14. The servant brings water from the well.
15. Fear arises from jackal.
16. The king looks from the balcony.

17. Strength arises from exercise.
18. Learning becomes stronger by combined study.
19. Contempt arises from familiarity.
20. Curd arise from milk.
21. Food arises from rain.
22. He gets prestige from charity.
23. The child becomes happy from being petted.
24. The boy becomes wicked from being pampered excessively.
25. The boy becomes good from modesty.
26. There is no greater happiness than contentment.
27. There is no greater sin than falsehood.
28. There is no malady greater than greed.
29. There is no joy greater than money.
30. The saffrom comes from Kashmir.
31. The musk arises from the deer.
32. I am reading grammar from the teacher.
33. I am taking money from the Bank.
34. He goes away from the mean fellow.

-----*------

त्रिंशः पाठः - Lesson 30

Genetive Case Sentence Structure

1. देवदत्तस्य वाताटः ।
2. रामस्य पुत्रं कुशं जानामि
3. रामस्य कथा रुचिरा ।
4. गङ्गायाः जलं पावनम् ।
5. अजः तृणस्य हेतोः चरति ।
6. रामुः खाद्यस्य हेतोः अन्नापणं गच्छति ।

7. कस्य हेतोः रामः वनं जगाम ?

8. धर्मस्य हेतोः रामः वनं जगाम ।

9. राघवस्य दक्षिणतः बिन्दुः तिष्ठति ।

10. उच्चविद्यालयस्य उत्तरतः क्रीडाङ्गणम् ।

11. प्रेषालयस्य पुरतः अट्टशूलं विद्यते ।

12. निम्बस्य फलं तिक्तम् ।

13. स्थलकमलस्य गन्धः हृद्यः ।

14. जनन्याः स्मरति ।

15. छात्राणां श्रेष्ठः पुरस्कारं लभते ।

16. एषः गुरुः अध्यापनस्य हेतोः जीवति ।

17. त्वं कस्य हेतोः एवं शोचसि ?

18. गुरोः समक्षं अहं न उपविशामि ।

19. देशस्य कृते भारती सर्वं अत्यजत् ।

20. शिशोः रोदनं बलीयः ।

21. तव पुरस्तात् विद्यमानं ग्रन्थं पश्य ।

22. बसयानस्य पुरः मा गच्छ ।

23. रक्षाभटः रथ्यायाः मध्ये तिष्ठति ।

24. सः मार्गेण गच्छतां यानानां गतिं नियमयति ।

25. तस्य उपरि छत्रं विद्यते ।

26. यानस्य उपरिष्टात् वस्तूनि निदधाति ।

27. मम गृहस्य अधः रक्षागारः विद्यते ।

28. वृक्षस्य अधस्तात् वयं उपविशामः ।

29. तव शयनं सज्जं व?

30. आचार्यस्य कक्ष्यायाः बहिः गमनं अनु माणवकाः निर्गच्छन्ति ।

31. तव पुस्तकं गृहस्य अन्तः सुरक्षितं विद्यते ।

32. भोजनस्य कृते दुष्टः किमपि कुर्यात् ।

33. ग्रामस्य समीपं गन्तुं मार्गः नास्ति ।

34. सीतायाः पार्श्वं रामः आगच्छति ।

35. अस्माकं कक्ष्यायां कृष्णस्य तुल्यः क्रीडावीरः कोऽपि नास्ति ।

36. पुत्रस्य भद्रं पिता आकांक्षते ।

37. घृतं चक्षुषः आरोग्याय हितं भवति ।

38. तव मङ्गलं भूयात् ।

39. पदधावनं पादचारस्य पथ्यम् ।

40. अनेन तव किं प्रयोजनम् ।

41. जटायोः समक्षं एव रावणः सीतां जहार ।

42. अपि तव कुशलम् ?

43. तव दीर्घायुष्यं भूयात् ।

44. अपि तव निरामयम् ?

45. ईशः भक्तस्य दयते ।

46. सः परीक्षायाः उत्तरणस्य ईष्टे।

47. क्रेता शतस्य दीव्यति ।

48. द्यूते शतस्य दीव्यति ।

49. मातुः पाकः रुचिरः ।

50 हरिः मम सेव्यः

Key to Lesson - 30

1. This is Devadatta's kite.

2. I know Rama's son Kusa.
3. Rama's story in interesting.
4. Ganga's water is auspicious.
5. The goat is wandering for grass.
6. Ramu goes to the Hotel for food.
7. For what reason did Rama go to the forest?
8. Rama went to the forest for the sake of virtue.
9. Bindu is standing on the left of Raghava.
10. There is playground on the north of High school.
11. There is a Hotel in front of the Post Office.
12. The fruit of the neem tree is sour.
13. The smell of the rose is captivating.
14. He fondly remembers the mother.
15. The best among the students gets the prize.
16. This teacher lives only for the sake of teaching.
17. For what reason are you sad?
18 I do not sit in the presence of my teacher.
19. Bharati sacrificed everything for the sake of the country.
20. The cry of the child is powerful.
21. Look at the text lying in front of you.
22. Do not go in front of the Bus.
23. The policeman is standing at the centre of the road.
24. He is directing the vehicles moving on the road.
25. There is a canopy over him.
26. He is placing the goods on the vehicle.
27. There is a safety room underneath my house.
28. We are sitting underneath the tree.
29. Is your bed ready?

30. Following the teacher who goes out of the classroom, the students also go out.
31. Your book is safely kept inside the house.
32. The rogue willdo anything for the sake of food.
33. There is no way to go near the village. (There is no proper road to the village.)
34. Rama is coming by the side of Sita.
35. There is no sportsman equal to Krishna in our class.
36. The father desires the welfare of the son.
37. The ghee is beneficial for the health of the eye.
38. May there be auspiciousness for you.
39. Cleaning the legs is good for one moving on foot.
40. What is the use for you by this?
41. Ravana took away Sita in very presence of Jatayu.
42. Are you fine?
43. May you live long.
44. Are you doing well?
45. The god in compassionate towards the devotee.
46. He is fit to pass in the examination.
47. The buyer is arguing for hundred.
48. He gambles with hundred.
49. Mother's cooking is tasty.
50. Hari is fit for my worship.

----*----

एकत्रिंशः पाठः - Lesson 31

Locative Case Sentence Structure.

1. अम्बुजं सरसि विकसति ।
2. वानरः द्रुमेषु चरति ।

3. वराहः कर्दमे शेते ।
4. कुलीरः पंके सरति ।
5. कूश्माण्डः लतायां लम्बते ।
6. समुद्रे तरणिः दृश्यते ।
7. तटाके पानीयं स्वादु ।
8. नद्यां प्रवाहः अतिवेगः ।
9. पल्वले सलिलं विनम् ।
10. कूपे मण्डूकः प्लवते ।
11. प्रयागे गङ्गा यमुनया सङ्गच्छते ।
12. केदारे बीजं वपति ।
13. कोटरे खगाः निलीयन्ते ।
14. आकाशे गृध्रः डयते ।
15. हस्ते पञ्च अंगुलयः सन्ति ।
16. गोण्यां व्रीहिं पूरयति ।
17. सा घरट्टे तण्डुलं पेषयति ।
18. गुर्जरेषु द्वारका विद्यते ।
19. मयूरः वर्षासु नृत्यति ।
20. तन्द्रालुः सन्ध्यायामपि शेते ।
21. रात्रौ चोराः चरन्ति ।
22. प्रभाते मङ्गलं वद ।
23. भेकाः रात्रौ रटन्ति ।
24. नरेषु रामः श्रेष्ठः ।
25. षट्सु चत्वारि फलानि त्वं स्वीकुरु ।

26. गच्छत्सु धावन् शीघ्रं याति ।

27. छात्रेषु रामुः पटुः ।

28. लोहेषु कनकं अत्यर्घम् ।

29. चर्मणि हरिणः हतः ।

30. दन्तयोः गजः हतः ।

31. सीतायां धनुः भग्नम् ।

32.धेनुषु दुह्यमानासु (सतीषु) गतः ।

33. रामे मृगयायै गते (सति) रावणः सीतां अपाहरत् ।

34. सूर्ये अस्तं गते (सति) गावः गोष्ठं आगच्छन्ति ।

35. विरामकाले समाप्ते (सति) छात्राः विद्याशालां अगच्छन् ।

36. अध्यापके कक्षं प्रविष्टे (सति) माणवाः उदतिष्ठन् ।

37. जनन्यां आपणं गतायां (सत्यां) भगिनी गृहकर्म करोति ।

38. शुभवेलायां आसन्नायां (सत्यां) अहं प्रतिष्ठे ।

39. चन्द्रे उदिते (सति) कुमुदं विकसति ।

40. पुष्पे स्फुटति (सति) भृङ्गः आगच्छति ।

41. रामः जनन्यां साधुः, ताटकायां असाधुः ।

42. उपकारिषु सर्वेऽपि साधवः ।

43. अपकारिषु यः साधुः सः एव साधुः ।

44. अहं पचने आसक्ता ।

45. सः कन्दुकक्रीडायां कुशलः ।

46. माता सीवने निपुणा ।

47. उषा धावने चतुरा ।

48. अहं छात्रावासे वसामि ।

49. सः तरणकुण्डे तरणं अभ्यस्यति ।
50. इयं बालिका मल्लयुद्धे निपुणा ।
51. आचार्यः फलके लिखति ।
52. अहं मदीये संग्रहपुस्तके प्रतिलिखामि ।
53. लेखिन्यां मषी विद्यते ।
54. कन्दुकाग्रायां लेखिन्यां मषी अवसिता ।
55. संस्कृतं भाषासु मधुरतमं लघुतमं च ।
56. नर्मदा नदीषु दीर्घतमा ।
57. शृगालः वन्येषु मृगेषु धूर्ततमः ।
58. मनोहरः मयि भ्रातृवत् स्निह्यति ।
59. गोपालः गाः कीलकेषु बध्नाति ।
60. सः व्यवहारे कितवः ।

Key to Lesson No. 31

1. The lotus blossoms in the pond.
2. The monkey moves about on the trees.
3. The pig is lying in the slush.
4. The crab moves in the quagmire.
5. The pumpkin hangs in the creeper.
6. A ship is seen in the sea.
7. Water is sweet in the pond.
8. Flow is fast in the river.
9. The water is muddy in the pond.
10. The frog jumps in the well.
11. In Prayag, Ganga unites with Yamuna.
12. He is sowing the seed in the field.
13. The birds disappear into the hollow.

14. The vulture is flying in the sky.
15. There are five fingers in the hands.
16. He fills the paddy in the sack.
17. He is grinding the rice in the grinding machine.
18. Dwaraka is in Gujarat.
19. The peacock dances in the rainy season.
20. The lazyman sleeps even during twilight.
21. The thieves move about in the night.
22. Speak good in the morning.
23. The frogs croak at night.
24. Rama is the best among men.
25. You take four out of six fruits.
26. Among those going, the one running will go quickly.
27. Rama is clever among the students.
28. The gold is valuable among metals.
29. The deer is killed for the skin.
30. The elephant is killed for the tusk.
31. The bow was broken on Sita (for the sake of Sita)
32. He went when the cows were milked.
33. When Rama went after the deer, Ravana carried away Sita.
34. When the sun sets, the cattle return to the shed.
35. When the vacation ended, the students came to school.
36. When the teacher entered the classroom, the students stood up.
37. When mother went to market, (her) sister does the household work.
38. When the auspicious time arrives, I start.
39. When the moon rises, the lillies bloom.
40. When the flowers blossom the bee comes.

41. Rama is nice to mother and harsh to Tataka.
42. All are nice to people who help.
43. He is noble who is nice even towards those who narm him.
44. I am engaged in cooking.
45. He is an adept in ball play.
46. Mother is an adept in stiching.
47. Usha is expert in running.
48. I live in the Hostel.
49. He is practising swimming in swimming pool.
50. The girl is adept in wrestling.
51. The teacher writes on the board.
52. I am writing in my exercise book.
53. There is ink in the pen.
54. The ink is exhausted in the ballpoint pen.
55. Sanskrit is easiest and sweetest among anguages.
56. Narmada is the longest among rivers.
57. The jackal is the most cunning among the rest animals.
58. Manoharan is friendly with(in) me like a brother.
59. The cowherd ties the cows to the hooks.
60. He is a rogue in (his) habits.

Lession 32
Revision Exercises.

I. Translate into English.

पर्वतयोः मध्ये नदी प्रवहति ।

नेत्रायां अश्रूणि पतन्ति । सारथिः अश्वाभ्यां घासं यच्छति । दीनेभ्यः भोजनं देहि । बालौ आलयं गच्छतः । भोजनात् पूर्वं हस्तौ क्षालय । करयोः दश । अंगुलयः सन्ति। बालः पादाभ्यां चरति । मधुकराः पुष्पेभ्यः मधु पिबन्ति ।

II. Give the gender and meaning of the following.

लता, याचक, फल, भवन, आलय, आयुध, भूमि, मूषक, कामधेनु, द्वार, गिरि, तरु Decline the above words in all cases and numbers.

III. Complete the following sentences using proper forms of the words given within the brackets.

बालः (सङ्गीत) निपुणः । Ans. बालः सङ्गीते निपुणः ।

माता (शिशु) लालयति। अहं (पाणि) लिखामि । हरिणः (पाद) धावति । बालः (पाद) चलति । रमा (विद्यालय) आगच्छति । ललिता (जल) आनयति । सः (कर्ण) शृणोति । कपिः (हस्त) फलानि हरति । (पथिक) आभरणानि अपहरति । दुर्जनः (दुःख) जीवति । शकटं (चक्र) चलति । रामः (सीता) सह वनं गच्छति । अहं (राम) विना तत्र न गच्छामि । परपीडनं (पाप) भवति । वासाय (गृह) सज्जं कुरु । माता बालं (हस्त) आलिङ्गति । (राम) विना क्रीडाङ्गणं गच्छ । अयं (वाम) (हस्त) आददाति । अहं (दक्षिण) (हस्त) लिखामि । बुद्धिः (विद्या) विलसति । (कृष्ण) समानः वीरः न भवति । (श्रम) सर्वं साध्यं अस्ति । पद्मं (तटाग) विकसति । वानरः (वृक्ष) वृक्षं प्लवति। (नदी) प्रवाहः अधुना मन्दः भवति । (गङ्गा) तीरे वाराणसी भवति । रामः (परीक्षा) उत्तरणं इच्छति। (जटायु) समक्षं रावणः सीतां अपाहरत्। (त्वद्) मङ्गलं भवतु । (वृक्ष) छायायां धेनुः तिष्ठति । (विनय) विद्या वर्धते । (सीता) पार्श्वे रामः तिष्ठति। (वृष्टि) जलं लभते । (आचार्य) व्याकरणं पठ । कस्तूरी (हरिण) जायते । (लालन) बालः सन्तोषं लभते । (सिंह) भयं भवति । माणवकः (आसन) उत्तिष्ठति ।

IV. Make sentences with the following words.

पश्यावः, पठतः, गच्छसि, लभते, व्यायामः, दुःखं, सङ्गच्छति, जीवति, नश्यति, यच्छामः, वितरति, फलानि, प्रजाः, उद्यानं, क्रीणामि, अतः, प्रभवति

V. Make sentences with the following words.

कुप्यति, त्रस्यति, समर्थः, अलं, विना, ऋते, उद्भवति, याचते, सह, बिभेति, साधु, नमः

V. Decline the following words in the required cases.

हरि	- 6th	सीता	- 4th	फलं	- 7th
गुरु	- 4th	बुद्धिः	- 4th	कन्दुकं	- 3rd
प्रजा	- 5th	याचना	- 7th	अवज्ञा	- 2nd
साधुः	- 2nd	हेतुः	- 6th	गतिः	- 2nd
रात्रिः	- 7th	नदी	- 7th	त्वं	- 3rd
एतत् (पु)	- 3rd	इदं (नपुं)	- 5th	वाराणसी	- 7th
परीक्षा	- 4th	जननी	- 5th	भोजनं	- 6th

VII. Conjugate the following verbs fully.

धावति, चलति, क्रीडति, कुप्यति, लिखति
आनयति, गायति, भवति, जयति, क्षालयति

VIII. Give the meanings of the following words.

कुसुमं, सुता, जननी, मयूरः, कृमिः, वधूः, घण्टा, ध्वनिः, बाल्यं, माहात्म्यं, पुरतः, उच्चैः, परशुः, सम्यक्, कूपः, पुष्पवाटी, सहपाठकः, भृतकः, स्नुषा, मोदकः, पादपः, क्षीराब्धिः, स्पर्धा, क्रीडनकं, चित्रलेखनं, अंगुल्यः, तस्मिन्, त्वयि, मह्यं, युवयोः, अस्मासु, एषां, अस्य ।

X. Give Sanskrit equivalents of the following words.

Hill, River, garden, relative, poet, wife, water, tree, creeper, temple, everyday, but, here and there, bamboo, therefore, always, sometime, street, fame, prize, father, oil.

XI. Translate into Sanskrit.

1. Mother is giving food to the child.
2. Education gives modesty.
3. Rama climbs the mountains.
4. Go home.
5. The husband goes to the shop with his wife.
6. He attains victory in the battle.
7. What am I doing?
8. The lion is an enemy to the elephant.
9. The cat is an enemy of the rat.
10. Sugriva is a friend of Rama.
11. The rivers arise from the Himalayas.
12. Tears flow from the eyes.
13. The king gives clothes to the poor.
14. The mother is angry with me.
15. Who is beating the horse with the hands?
16. That man is wandering here and there for food.
17. What is the cause of her anger?
18. Who is climbing the hill?

XI. Translate into English.

कः तत्र गच्छति ? तं आनय । हिमवतः शिखराणि रम्याणि । प्रातः सूर्यं नमामः। आर्य ! स्वागतं भवते। उपविशतु भवान् । माला चित्रं मष्या लिखति । अहं श्रीरङ्गं गन्तुं इच्छामि । गोपालः उद्याने कन्दुकेन क्रीडति । वेङ्कटेश ! त्वं किं श्रीरङ्गे वससि ? बाला दुकूलाय स्पृहयति। माता तस्यै नूतनानि आभरणानि यच्छति । आवां छायाचित्रस्य दर्शनाय नगरीं गच्छावः।